

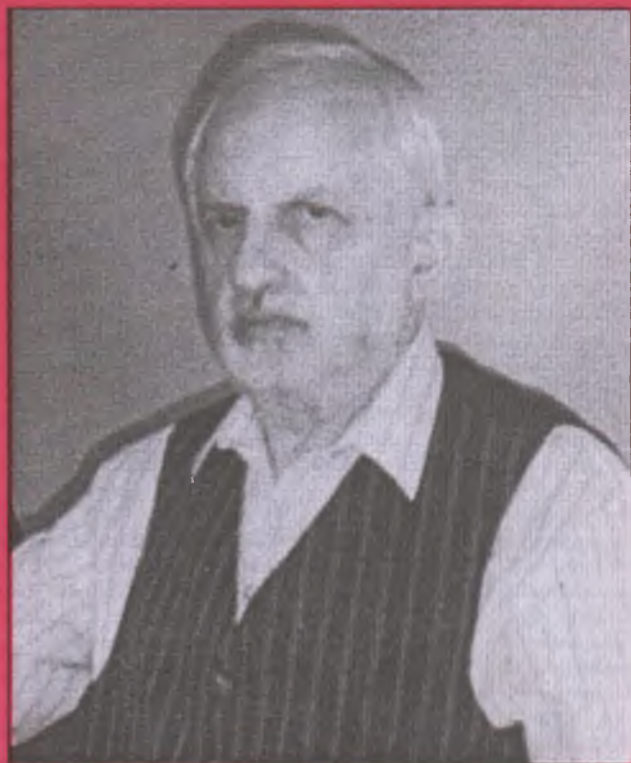
SALA DE
LECTURĂ

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 5 (349), serie nouă. Miercuri 11 februarie 1998. Preț: 2.000 lei

s. damian

"CÂND TINDE SĂ SE POARTE
ARTĂGOS ȘI CICĂLITOR, CU
SPRÂNCENELE ÎNCRUNTATE,
LIVIUS CIOCÂRLIE SE
RĂZBOIEȘTE ÎN DEFINITIV CU
PROPRIA FIRE".

DISPUTA CU IMMANUEL KANT

viorel dianu

VOCEA DIN OFF

PANOUL CIURUIT (V)

C a să-și facă aliați, recurge la orice formă de umilire, numai să capete senzația că nu e dat cuitării (fiindcă, în cazul lui, puțini îl mai ascultă și urmează), suflă în tăciunii oricărui forjor de serviciu, neezitând însă la insulte, adresate celor care-i trec oglinda prin față: „... atâția idiști care mă judecă pe mine pentru ce n-am făcut”. În nota lui grotescă, la patru rânduri mai departe, emite niște cugetări, demne de cel mai mustos umor involuntar. „Eu am cerut în multe poezii dărâmare lumii ăleia, dar am sperat că nu se va dărâma”. Nici noi nu creдем că dorește altceva. Inconștient sau nu, Adrian Păunescu își trădează degrabă caracterul. *Cineva ar putea spune că-i o scăpare a bardului sau o interpretare grăbită a celui care i-a transcris meditațiile, dar, să nu existe vreun dubiu, A.P. nu recurge la ambiguități și-și dă toată arama pe față. „Eu am folosit toată energia mea pentru a o discredită, arătându-i viciile, dar nu pentru a o dărâma...”. Nu mai era nevoie de explicații. Cine va cerceta cu atenție epoca respectivă va observa în ce ape se scâldea A.P. și câte beneficii obținea pentru întreținerea cultului personalității unui tiran. *Prefăcându-se că intră în cămașa modestului, o îmbracă, de fapt, pe a gongoricului. „... în poezia mea de acest fel (n.n. patriotică) eu n-am făcut insurecții. Dar am dat suficientă muniție pentru toate insurecțiile Pământului”. Nu cumva așteptau un arsenal pe potrivă și alte planete? Se cuvenea, nu? *Cum interpretările lui se aseamănă cu hărmălaia maidanezilor la trecerea unui cal de rasă, A.P. nu se sfiește să-l aducă în discuție și pe Mănuitor, plasându-l în niște combinații, de te apucă răsulplânsu. „Gestul prin care Iisus sporește pâinea este semn că Iisus Hristos devenise om public și dădea un înțeles ideii de om public, care trebuie să facă literalmente ceva”. După o asemenea talmăcire adâncă, ajungi să exclami: nu-i cere calului triluri și privighetorii copite! *De altfel, filosofările sale merg departe și nu se opresc doar la artă, politică, etică și bat până în hău, încât, vorba cronicarului, se spărie gândul. Ca să nu mai existe vreo suspiciune, găvărește tranșant: „Am avut și trufii, între altele, și trufia de a concura uneori religia”. Cât de mult o fi tremurând Dumnezeu la ivirea pe pământ a lui Adrian Păunescu!

CREȘTE VITEZA DE ÎNJUMĂTĂȚIRE A TIMPULUI

de NICOLAE PRELIPCEANU

P e vremea când eram elev de liceu, la Curtea de Argeș, oraș după cum se știe, destul de apropiat de capitală, aveam câțiva colegi ale căror rude locuiau în București. Nu știți, dumneavoastră, cei care trăiți unde trăiți, azi, ce fascinație reprezenta Bucureștiul pentru băieții provinciali de altădată. Țin minte destul de clar cum mă uitam eu, cel ale cărui rude, și-așa puține, fuseseră izgonite din capitală, astfel încât nu aveam prea mari șanse să înnoptez măcar o dată acolo, căci hotelul era prea scump, la aceia care anunțau, cu vădită superioritate în privire și în ton, poate și-n ținuta țepănă a corpului, „eu la București locuiesc pe Agricultori”. Nu știu ce-o fi fost în sufletele celorlalți adolescenți, dar eu, înclinat mai mult spre citadinism decât spre ruralitatea blândului orașel, resimțeam dureros frustrarea. Îmi spuneam, poate, „uite, prostul ăsta, care nu înțelege istoria și vreo iotă franceză, locuiește și la București, iar eu, care..., eu...”. Frustrările sunt, probabil, apanajul copilăriei celor mai mulți oameni din țara aceasta. Și când te gândești că uneori copilăria, cel puțin din acest punct de vedere, nu se termină niciodată..

Habar nu aveam, „în vremea aceea” (vorba traducerii românești a Bibliei), că realitatea nu e decât o imensă Matrioșcă, în care stă una mai mică, în care stă una mai mică, în care... Iar cea mică vrea să fie nu mai mult decât aceea imediat următoare, care, la rândul ei, privește doar spre aceea de deasupra ei, care..

Cel care a visat cândva la București ca la o imposibilă fericire, ajuns aici, se uită mai departe. Dar lucrurile se schimbă, pentru că nu te mai uiți la Budapesta, ori chiar la Viena, ci mai departe, la stația următoare, la Paris, sau - cine știe? - la New York. Și n-ai visa, căci acum ai treabă, viteza de înjumătățire a timpului crește pe zi ce trece, dar auzi, de pildă, o doamnă bătrână, într-un magazin, „în Germania, dacă nu spui vă rog, nici nu se uită la tine” și replica vânzătoarei, „vreți să spuneți că ați fost în Germania”. „A, da, am fost doi ani, azilantă, dar nu-i mare lucru”, se apără, cu falsă modestie, doamna, amintindu-ți fără să vrea că lumea e mult mai mare decât ruta lui 226 și 331 de la Foișor la Casa Scânteii, pardon Presei, și că n-ai timp sau, mai ales, bani să te duci să o vezi. „Eu, la Paris, stau în rue cutare, sau am un angajament cu editura cutare...” spune cineva, dar „a inimii tale coarde” s-au mai uscat și aripa de regret care te atinge nu te-ar mai tocii nici măcar dacă s-ar repeta în eternitate.

Aceleași fapte se întâmplă din decenii în decenii, aceleași vorbe se spun, numai noi suntem alții, din ce în ce mai puțin atinși de ele, din ce în ce mai puțin tangibili. Ba, vai, de la un timp, începi să-i invidiezi pe cei care pot să spună „eu, la Curtea de Argeș (sau Breaza sau cine știe ce alt orașel) locuiesc lângă gară...”. Ia te uită cum se inversează vectorul frustrării, cum bate vârful lui în retragere acum, când viteza de înjumătățire a timpului e tot mai mare, făcându-l praf și pulbere. Pe el, pe noi?

acolade

NOSTALGIA HIGIENIZĂRILOR

de MARIUS TUPAN

S punea Marian Papahagi în interviul găzduit de revista noastră: se scrie multă poezie și doar puține cărți sunt de calitate. Nu-l contrazicem, dimpotrivă, îl aprobăm și-l completăm. Inflația nu se observă numai în domeniul liric: și cel epic pare, uneori, suprasaturat. Deși editurile nu mai au puterea economică de altădată, deși literatura nu mai impresionează decât pe foarte puțini (și-ai ci ar fi multe de comentat și de contestat), tarabele sunt doldora de tipărituri, ambițiile celor care vor să capete un carnet de membru al Uniunii Scriitorilor sporesc, asaltul celor care vor să fie comentați (chiar drastic contestați, numai să le circule numele) e din ce în ce mai greu de oprit. În atari condiții, când și critica literară serioasă devine circumspectă, își oferă serviciile comentatorii sezonieri, interesați, stimulați cu oferte dubioase, pentru a face - cică! - ordine într-o producție editorială greu de evaluat, imposibil de inventariat. Unii care se cred deja senatori de drept, deși scrisul nu-i recomandă, trec direct la negocieri cu autorii de duzină, forțează ierarhiile numai în funcție de interesele și sponsorizările grafomanilor, profită de toleranța și, în definitiv, de ironia

benignă a creatorilor consacrați. Cum ar spune Mircea Sântimbreanu, se cațără acolo de unde căzătura poate fi catastrofală. Ei nu cochetează însă cu viitorul. Se gândesc doar la câștigul imediat, la păcălelile sordide, crezând, ca și mediocritățile pe care le onorează (uneori, chiar slăvească!), că nu demnitatea intră în astfel de combinații, ci frecvența numelui înșirat pe-o pagină dar, îndeosebi, pe garduri. S-a ajuns atât de departe, încât scriitorul străin nu mai e scos în evidență, fiindcă suveran se arată traducătorul. O antologie, adunată în grabă și-n condiții suspecte, nu mai aureolează creatorii, ci pe cel care i-a strâns în paginile cărții, fiindcă acesta e plasat pe prima copertă, cu litere mari, ca și cum ceilalți ar fi negrișorii măreției sale opere. Poate că eliminarea lor definitivă din antologie l-ar fi făcut și mai seducător și, astfel, am fi aflat cu exactitate înălțimea și abulia imposturii sale. Contestările sociale și politice venite chiar și de la infractori, alăturate părerilor semidoctorilor care au invadat televiziunile, pentru a trâncăni fără haz, au căpătat corespondențe și-n literatură unde, altădată, zona era parcă igienizată.

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul
Cu sprijinul Fundației Soros
pentru o Societate Deschisă
și al Ministerului Culturii

Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Ioan Es. Pop (secretar general de redacție)

Ion Cucu (fotoreporter)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.
Număr de cont: 451030121163

Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

SURÂSUL

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Surâsul este, aparent, cel mai manierist dintre actele expresive umane, cea mai manieristă atitudine adoptată de om pentru sine sau pentru alții. Este nevoie de întregul geniu al lui Leonardo da Vinci pentru ca surâsul îngerilor săi, al Giocondei, al Fecioarei, în cele câteva ipostaze în care ne-o prezintă, să nu se impregneze de atmosfera apriorică și subsidiară (ori implicit) suprarealistă din pictura unui Pontormo. Desigur, zâmbetul poate purta un mesaj simplu și direct - ironie, aroganță, timiditate, conformism, răs reținut - dar în acest caz nu se poate vorbi propriu-zis de un zâmbet genuin, ci de o contrafacere, de o grimasă, de încălcarea vehiculului cu un material heterogen și, astfel, substituibil, nesemnificativ. Surâsul autentic are o caracteristică indelebilă și, totuși, uimitoare: aceea de a fi, psihologic, perfect inexplicabil. Cu evidența sa, aceea de a aparține, etern sau momentan, dar în chip esențial ființei sau imaginii care îl poartă și, totodată, cu sugestia ce o induce, de a rămâne indescifrabil și poate, acauzal, zâmbetul dă un sentiment de manierism - un manierism în care află în același timp elevație și provocare.

Gama expresiilor chipului uman este cunoscută și, în fond, cu infinitul nuanțelor sale permite totuși gruparea variantelor în câteva tipuri clare: la o extremă se află gravitatea, severitatea, sobrietatea, impasibilitatea pentru ca, apoi, trecându-se prin zâmbet, să se ajungă la răs. După o altă coordonată se succed melancolia (eventual disperarea), tristețea pur și simplu, zâmbetul trist și, iar, zâmbetul în toată autenticitatea sa. Alte coordonate aduc sub priviri noi serii de expresii. Mărginindu-se pe de o parte cu râsul și pe de altă parte cu ținuta neutră, echilibrată și solidă a figurii, zâmbetul se dovedește, în substanță sa cea mai profundă nu cea mai manieristă formă a expresiei - ci expresia care indică transcendență. Inexplicabilul și noncauzalul din

această lume nu poate fi decât prezență generoasă, aici, a imaginii și semnelui unui element de o natură total diferită, deci condiție dacă nu supraumană cel puțin meta-umană.

Clasicismul a obligat omul la întreaga sa raționalitate, la totalul capacității sale logice și încă la mai mult decât atât. Romanticismul aduce spiritualul pe tărâmul sentimentului - afectele reprezintă locul ființei; „topos antropos daimon” - demonul este trăirea. Naturalismul nu este propriu-zis naturalism, ci instinctualism; între Emile Zola și D.H. Lawrence instinctul devine voința care face lumea să existe și astfel permite reprezentarea, care nu este altceva decât formulă de reaprindere a voinței. Modernismul și postmodernismul sunt, împreună, monism fiziologist sau, dacă se preferă, funcționalist. Clasicismul și romanticismul, naturalismul și funcționalismul pot explica orice element de existență umană, în forme și din unghiuri variate - minus, însă, acest imposibil zâmbet.

Tacitus în „Despre originea și țara germanilor” ne spune că triburile germanice își dovedesc primitivismul (de care se leagă numeroase virtuți, pe care istoricul le apreciază în chip generos) prin incapacitatea acestor popoare de a-și stăpâni emoțiile. Să notăm că zâmbetul, expresie purificată de orice emoție acaparatoare, șterge în chip suveran orice altă formă a trăirii pasionale pe care subiectul ar putea-o încerca.

Zâmbetul intră cu adevărat în artă și, astfel, în memoria umanității odată cu acei koree și kouroși ce ne parvin din perioada arhaică greacă și pe care îi întâlnim în muzeul Acropolei ateniene, în muzeul arheologic al aceleiași capitale fabuloase (în toată infinita sa austeritate istorică), la British Museum, la Louvre și în nenumărate alte locuri de pe pământul pe care au fost concepuți sau în țările care au dispus simultan de o mare cultură primitivă și de vaste posibilități de achiziție - dreaptă sau

nedreaptă. Poate cel mai distins, cuceritor și sofisticat zâmbet arhaic pe care ni-l adresează Grecia este cel al cavalerului de la Luvru - Castor sau Pollux, Hippias ori Hipparc. Zâmbetul acestuia însoțește gestul de o enormă eleganță al unui cuceritor aclamat Zâmbetul, desigur, nu a fost abandonat cu totul nici de Antichitatea clasică; celebrul portret al lui Pericle, a cărui cea mai bună variantă se găsește la British Museum, este în același timp iluminat și umbrat de o urmă de zâmbet. Etruscii surâd, de asemenea, și surâd mai ales de dincolo de lume, prin intermediul sculpturii mortuare.

Întreaga istorie a lumii are patru momente ale surâsului: arta arhaică greacă, arta etruscă, Leonardo da Vinci și politica ultimei jumătăți de secol. Enumerarea nu se încheie printr-o distorsiune, căci ultimele decenii aparțin artei al cărui obiect și instrument este omul însuși, artă a corpului, figurii și expresivității, în spațiul căreia se include în chip obligatoriu și politica publică. Trei mari personalități politice s-au dovedit măștri perfecți ai practicii zâmbetului: Winston Churchill, Bill Clinton și Jacques Chirac.

Despre ce ne vorbește zâmbetul - fie el al Giocondei sau al cavalerului grec; fie că transpare acesta de pe un mormânt etrusc, sau de la o tribună politică, preluat de toate televiziunile lumii? Mai întâi despre existență - „noi nu convingem prin argumente sau prin fapte, noi convingem prin prezența noastră”, spune Walt Whitman, dar prezența aici și acum se concentrează în modul absolut abia în zâmbet. În al doilea rând, zâmbetul - surâsul - ne vorbește despre civilizație. Zâmbetul (surâsul care persistă și rezistă) nu aparține decât ființei înalt civilizate - ființe pentru care autenticitatea, perfecțiunea, noblețea și imalterabilitatea imaginii de sine oferă singura modalitate de a fi. Sub raport psihologic, deci dincolo de metafizică și istorie, zâmbetul reflectă gândul care, fără a fi rigid, este perpetuu încheiat asupra sa - suplețea și certitudinea converg în aceeași ființă și se exprimă, pentru lume, în surâs.

Dacă există un inconștient mai profund decât tot ceea ce reușim să investigăm, un inconștient din care se nasc umanitatea și lumile, așa cum cred un D.T. Suzeki, un Erich Fromm și un Richard de Martino, atunci surâsul este dovada că între acest inconștient și sensul existenței culte este o infinit de puternică și de profundă legătură.

minimax

TALK-SHOW PE PÂINE (II)

de ȘERBAN LANESCU

Prima parte a textului - spre aducere aminte - a pus în discuție explicația epidemiei de talk-show-uri și, de asemenea, finalitățile urmărite ori, cum spuneam, cine pe cine și ce țintește. Nimic mai simplu. S-ar părea. Părerea unui cap mercantilor care nu este tocmai neglijabilă. Păi dacă telepoporul are talk-show, prea bine, frumos, și rentabil. I se dau pe săturatelea. Bine-nțeleș împănate cu reclame din care iese bănuț. Plasarea analizei fenomenului în interiorul raționalității economice și ținând cont că se poate vorbi cu îndreptățire despre o piață mediatică/informațională te îndeamnă la prezumția că „mâna invizibilă/concurența are sau măcar sunt indicii sigure că o să aibă efecte benefice. Așadar, este sau ar fi să fie (pre)vizibil ca tipul de emisiune în cauză să evolueze în două privințe: (i) de la trănecăneală (mai mult sau puțin improvizată) la discuție/conversație argumentată logic și, pe cât posibil, elegantă chiar, (ii) de la propagandă (nu de puține ori diversiune și manipulare) la dezbatere publică reală, curățată de demagogie și populism în beneficiul adevărului/transparenței, urmărită fiind depășirea confuziilor, a prejudecăților, a miturilor și spaimelor ce bântuie prin societatea românească. Wonderful! Atâta doar că nu rimează, da, deloc nu rimează cu ceea ce se poate vedea și auzi de la sticlă. Proiecția ideală (de fapt utopică) înaintea schițată este evident

contrazisă de tendințele manifeste în evoluția talk-show-urilor. Ce-i drept, rețetărilor s-a mai îmbogățit întrucâtva, au apărut unele noi ori sunt mai frecvent prezente alte tipuri de personaje decât ziaristul și omul politic, dar asta nu în folosul adevărului, ba dimpotrivă, confuzia (axiologică) este întretinută și accentuată. În acest sens, mi s-a părut cum nu se poate mai relevant și expresiv, într-o dimineață la ProTV, zăpădul prin care Oana Pelea și-a exprimat cu candoare stupefacția vizavi și apropo de cât se poate minți la televizor. Era dimineața de după lunga noapte fierbinte când s-a „rezolvat” la palatul Cotroceni criza guvernamentală, evenimentul fiind priticit și, chipurile, întors pe toate fețele în talk-show-urile de la Antena 1 și PrimaTV. Iar încă tot a venit vorba despre, la postul înaintea menționat, deci la Prima TV a survenit elementul de oarece noutate odată cu renunțarea la serviciile dudușii A. Bahmuțan, cea care prin bagajul/boceluța intelectuală și parti-paris (dar invers) era un fel de Tucă feminin. Cum s-a putut imediat observa, în schimbul dudușii au apărut ca moderatori academiștii L. Mihaiu și M. Toma, de asemenea li s-a dat câte o seară (noapte) lu' S.R. Stănescu, H. Alexandrescu și Bogdan Ficeac (vai, atât de placid și puțin telegenic!), dar, totodată, s-a-nșurubat c-o emisiune proprie și cel despre care cândva, cineva, o să spună, cred, că este (a fost) sconcsul presei

românești - mostră de parșivenie țărănească potențată printr-un pospai de cultură + un complex abordabil prin Freud. Tot la capitolul noutăți, pe ProTV, duminica, Lucian Mândruță (o speranță pe vremea SOTI) în locul unui măscărici, dar cu același S. Brucan pleoscăind, «nu așa», pe cât de banal, pe atât de perfid, nesfiindu-se să mintă grosolan 150-200.000 lei ar fi costul lunar al încălțăminte pentru un trai decent! Ca tip personaj insistent scos în față se remarcă mai nou analistul politic, adică meru aceiași S. Tănase, D. Șandor și V. Paști care convin întrucât o scaldă (da' cu ifos), pasămite obiectiv-științific, deși ultimii doi menționați se știe prea bine că reprezintă cele două fracțiuni ale FSN, PD și, respectiv, PDSR. În fine, trecând, din lipsă de spațiu, peste alte exemplificări, urmează ceva ca un fel de concluzii.

„Mâna invizibilă” care impune regula jocului în talk-show nu este concurența ci, la toate posturile particulare, în spate sunt și dictează aceleași interese care au controlat până în '96 TVR, care TVR, acum, promovează valorile democrației liberale dar numai cu juma' de gură măsură. Fie deoarece atât îi duce mîntea pe redactori, fie, mai ales, pentru că au rămas destui din vechea gardă. Posturile particulare în consonanță cu majoritatea gazetelor acționează concertat pentru demolarea actualei Puteri și dacă în privința guvernului obiectivul mai c-a fost atins, urmează președinția. În acest război mediatic talk-show-ul se dovedește a fi cea mai eficientă armă, țințele direct vizate fiind constituite de: (i) bruiajul și discreditarea/răstălmăcirea discursului politic oficial; (ii) compromiterea liderilor CDR (din păcate cu concursul lor) și UDMR; (iii) accentuarea nemulțumirii sociale în vederea basculării spre stânga (o stângă comunist-naționalistă) a electoratului. Pentru că „termenul NATO” se apropie și ar fi mortal pentru to'arăși.

*) Mai nou, nici duminica nu scapă românu' de talk-show!

VULNERABIL ÎN OGLINDA STRÂMBĂ

de DUMITRU NICOLCIOIU

Pe coridorul plin de oglinzi al unui hotel, unde eram cazat pentru o noapte, m-am întâlnit cu un coleg pe care nu-l mai văzusem de la terminarea facultății. Nu prea fusesem noi apropiați cine știe cât, ne respectam, ne salutăm cordial, dar cred că amândoi aveam rezerve unul față de celălalt, rezerve diferite motivate. El era un activist notoriu, eu numai utemist de turmă. Cum m-a întâlnit, ma și cuprins în brațe, pot zice, cu afecțiune. Imaginea noastră reflectată și multiplicată de oglinzile coridorului avea în ea, parecă, toată bucuria din lume. „Să știi că te-am mai citit prin niște antologii, prin reviste; combați bine, bătrâne, combați... Nuvelele alea și fragmente de roman din **Lucafărul**, nu-l supără pe verișorul, sau ce rudă-ți este, ăla de fu ministru pe vremea lui nea Nicu? Sau frate-său, nu-ți zice...” „N-am nici o legătură cu ei. Le știu și eu numele așa cum le știe sau le-a știut toată lumea. Te rog să...” „Te-ai supărat? dar... prea arțăgos și...” „Da! M-am!”

În oglinzi nu se mai reflecta bucuria din întâlnirea a doi cunoscuți. Un fel de nedumerire pe fața lui, consternare și revoltă pe fața mea, între noi un spațiu ca o zonă de armistițiu.

M-a apostrofat că mă uit dușmănos la el și mi-a arătat chipul din oglindă; eram, într-adevăr, revoltat. Pe cine? Pe el care alăturase două nume din bogata lui onomastică a personalităților? Pe coincidența de nume mai rare? Pe soarta care-mi vitriola liniștea prin asocierea numelui meu la numele unui ștab din vechiul regim?

Terminasem liceul militar, dădusem examen și intrasem la Facultatea de medicină la Timișoara. Unii colegi, printre care și tânărul de odinioară, om cu părul alb întâlnit la hotel, știau că scriu versuri, că mai și publicam, sporadic, de altfel. Vârsta clocotea de dorințe, alimentând, ca în orice tânăr, ambiții mari în devenire. Așa se face că, într-o seară, m-am trezit la o ședință a Filialei Uniunii Scriitorilor din Timișoara. Rigorile drumului meu trebuiau să respecte semnele de circulație, dar fără de atâtea ori „obligatoriu la stânga”, înțelegând să mai merg și pe cărări fără semnele de pe drumul mare. Participam la ședințele de miercuri regulat, încercam să pricep și să mă integrez curentului, fără însă a abandona crezul meu, anume că, în literatură, semnele de circulație te pot duce să te vezi într-o oglindă strâmbă. Am publicat versuri și proză (nuvele) în revista „Scrisul Bănățean” devenită „Orizont” și versuri, reportaje și tablete în ziarul „Luptătorul Bănățean”, devenit și el „Drapelul Roșu”. Sigur că, mai ales la ziar, trebuiau respectate semnele de circulație, sau, ca să le evit, nu alergam pe drumul cel mare. Îmi dau seama acum că uneori ciupeam și rupeam din mine câte o părticică din ceea ce aveam mai bun și frumos, poate jertfă ambiției de a fi notoriu, dar, mai degrabă, cred, că la mijloc era tentația, unei remunerări pentru studentul sărac care eram. Acolo i-am cunoscut pe Anghel Dumbrăveanu, pe doctorul Aurel Martin, pe doctorul Sergiu Levin, pe Alexandru Jebeleanu, pe Mircea Șerbănescu, pe Moise Aldan, pe profesorul universitar Martin (epigramist) și pe mulți alții care frecventau regulat ședințele. Ca amuzament amintesc aici că ori de câte ori suna telefonul, Jebeleanu sau Mircea Șerbănescu, când auzeau că este la celălalt capăt al firului primul secretar Blajovici, se ridicau în picioare, ca și când șeful regiunii Banat ar fi fost în fața lor. Dacă suna telefonul și ei se ridicau în picioare, noi știam că e primul secretar. Ne distram copios și, în veselie noastră agresivă, era clar că nu acceptam servilismul acestor eunoci caracteriali, dar continuam să mergem la ședințele de miercuri, ca niște bolnavi de masochism literar. Acolo însă, în acea luptă a contrariilor, se bătătoreau primele cărări spre

luminișuri. Eu am apucat pe aceste cărări, dar pe cărarea mea căutându-și luminișul, am ajuns la subsolul securității. Eram student în anul V, spre sfârșitul anului. Ancheta a durat foarte mult, în așa fel că, după exact un an de la arestare, a avut loc procesul în care am fost condamnat doi ani de închisoare. Nu vreau să amintesc aici metodele fizice, dar mai ales psihice folosite. Pot spune însă că în acele răpe ale istoriei românești, îndoiala, băjbăiala și complexul de inferioritate scheletizau în noi suferința. Îndoiala era legată mereu de-o

obsesie, băjbăiala de supliciu, iar complexul de inferioritate înflorea într-o mare desfătare. Obsesia, supliciu și desfătarea privind prostia galonată erau treptele pe care ne murea tinerețea sub ochelari, sub cătușe și lângă tineta dezumanizării. Din supliciu au rămas cicatrice, din obsesie s-au născut versuri pe săpun, pe ziduri, pe batiste cusute, iar desfătarea înflorea intim, tăcut și revigoratoare, când vedeam cum se consumă prostia și neputința. Izolarea în singurătate era metoda psihologică de îngenunchere, adusă din experimentul stepelor asiatică. Dar versurile noastre erau transmise prin ziduri printr-un sistem aproximativ de Morse. În celulă gândurile dinamitau munții, își aduceau iubita să-ți mângâie singurătatea, te detașai în rugăciuni de foc pentru mama, ardeai coroanțele de când erai premiant, țiera foame să vezi chip omenesc, nu numai mâna păroasă și cu jeg sub unghii ce-ți întindea gamela cu ciorba rară de arpacaș, sau cu terci. Dar mâna păroasă era mână de om și, în desfătarea clipei că ai văzut ceva omenesc, se năștea un vers, scrijelit pe lingura de aluminiu, să-l citească și alții, când se distribuia mâncarea. Tăcerea în singurătate lovea cu ciocanul în timpâne, tineta cu mirosul ei îți amintea că, totuși, ești om, te îndârjeai și nu aveai cum să te spânzuri de pereții de beton. Cu lumea din afară te mai legau doar ecourile lătrăturilor de câini (inuși flămânzi pentru antrenamentul acestor câini lup; făceam mii de pași trecând prin fața altarelor a 24 de biserici pe care le văzusem până la arestare, nu știam în ce zi sunt, mă îndoiam că sunt eu, într-adevăr, și mă refugiam în imperiul liber din mine. În acest imperiu zburdam cu versul, sărutam ușa închipuindu-mi că este gât de fată, mă ademeam singur în rugăciunea către un Christ, făcut cu unghia pe mucegaiul zidului, mă închipuam anchetator făcând rechizitoriu utopiei, dar eu nu eram nimic. Suferința mea era agoniseala lor, geamătul meu la anchetă era materia primă prin care își valorificau salariul, iar lacrima mea era satisfacția celui din

spatele veiozei-reflector. Experiența aceluia an de anchetă și a roabei cu pământ de după constituție pentru sufletul meu un tezaur și o revoltă. În acest tezaur sunt depozitate toate răcăirile ființei umane în tot ce are mai primitiv și grobian; revolta maturizată în acei ani, ascuțindu-mi toate simțurile. m-a redat societății vulnerabil, dar neînduplecat. Nici nu știu dacă este bine. Când minciuna devine adevăr, diversiunea, necesitate, hoția, pragmatism, scaunul, scop, delațiunea, metodă, vulnerabilul cade repede, dacă și-a pierdut cheia de la poarta imperiului său liber. Când surrogatul de democrație este cea mai tragică libertate, oftezi după imperiul tău liber.

După eliberare n-am mai fost primit la ședințele Filialei condusă de Alexandru Jebeleanu. Coșul de gunoi al multor redacții era locul unde mi se publicau versurile sau proza, deși până la arestare publicasem destul și tipărisem și două cărți, una de versuri și una de proză. Am reușit totuși să public în niște reviste locale, în antologii județene, am citit la cenaclul George Călinescu de pe lângă Academia RSR. În 1959 am depus la EPLA un roman „Robia Pământului” la care, cerându-mi-se modificări cu erou pozitiv, eu n-am acceptat și domnul director Petru Dumitriu a respins publicarea, după care îi știm povestea. În 1972 am depus la editura Scrisul Românesc din Craiova volumul de versuri „Neliniști”. După șapte ani mi se răspunde că nu corespunde din punct de vedere ideologic, sub semnătura directorului și ai responsabilei de carte, deși peste 70 de titluri apăruseră în revistele locale regionale și chiar în revista **Cadran** din București. Dacă până în urmă cu câțiva ani mă cenzurau oficialitățile, azi mă cenzurează vântul din buzunare și lipsa sponsorilor. Cine poate fi însă sponsor? Sunt convins că vechii lachei ai lozincilor, pe altă treaptă și cu alte metode, pecuniare, de astă dată, continuă să cenzureze. Să mă privesc în oglindă! Ce să văd? Epava care nu vrea să se scufunde, genele care s-au uscat de lacrimi? Creanga care nu-mi refuză lațul? Prioritate pentru Mercedesurile DEP? Obligatoriu la stânga? Sigur că sunt vulnerabil! Sunt vulnerabil pentru că la vârsta asta nu mai am dinți pentru ciolan, sunt vulnerabil pentru că nu pot face politica struțului, sunt vulnerabil pentru că am refuzat și refuz delațiunea, sunt vulnerabil pentru că nu știu să mă prostituez în inovații poetice, sunt vulnerabil pentru că am iertat, dar n-am uitat. Cine uită trecutul amar, merită să-l reîntâiască.

Vulnerabilitatea noastră se adapă din acceptarea oglinzilor strâmbe în care, privindu-ne, ne descoperim monstruoșitățile la periferia societății, caștrați ai culturii, produse biologice după care se trage apa. În aceste oglinzi strâmbe, mânuite de îngeri cu ochi albaștri, mă voi stinge moștră castrat și va rămâne după mine, fie obsesivul lătrat al câinilor lupi flămânziți pentru antrenament la carotidă, fie ecoul apeii trase după ușurarea de dimineață. Nu este o bravură că nu mai am multe dimineți în față, după cum nu cred că e o bravură că am rămas un vulnerabil într-o lume pentru care am suferit, dorind-o altfel, când n-avea cine să-mi mângâie tâlpile umflate de spița de bicicletă. În aceste puține dimineți pe care mi le va mai acorda Domnul, când amintirile se luptă cu uitarea, mă mai plimb pe paginile revistelor în care am putut publica, mă mai regăsesc în antologii, îmi mă închipui că stau de vorbă cu cititorii în Palatul Culturii din Arad, la Craiova, la Tr. Severin, la liceul Loga din Timișoara, la Oradea sau la Călimănești. Generația mea a plătit tribut greu, cei care n-am cedat ne-am pierdut de pe drumul fără semne de prioritate. Astăzi supraviețuim prin câte o revistă și mie personal îmi este jenă că este posibil să fi ajuns și să fiu cel ce se mulțumește și cu firimiturile de la masa lui Iov. Să fii liniștit, coleg al meu din facultate, nu cunosc un demitar al vechii orânduiri care să poartă un nume ca al meu și deci, dacă acela se rușinează de cele ce scriu eu, n-are decât să-și schimbe numele. Chiar dacă se numește tot ca mine, mie nu-mi face cinste numele lui.

Când cineva mă înțelege și-mi întinde o mână, mi se pare anormal, căci privindu-mă în oglinda strâmbă prin care mă obligă societatea să mă caut, paradoxul vieții mele seamănă cu lătratul unui câine flămânzit pentru antrenament, sau cu o ridicolă confuzie de nume.

FICTIUNE ȘI AUTOBIOGRAFIE

de IOAN STANOMIR

„Ucenic la clasici” (Editura ALLFA, București, 1997) apare astăzi într-o ediție definitivă. Un moment de a evalua un text esențial în bibliografia unui autor „clasic” - Costache Olăreanu, niciodată clasicizat.

Ceea ce surprinde acum, la aproape două decenii de la prima apariție (1979), este paradoxala actualitate a unei cărți care, refuzând programatic să se refere altfel decât ironic la marea istorie, reconstituie prin elementele unui puzzle multicolor o epocă de „tranzitie”. E adevărat, o tranziție pe dos, o tranziție a cărei direcție viza înlăturarea unei lumi și impunerea alteia noi, nu întâmplător cea din care România caută să evadeze acum. La „facerea lumii” asistă și autorul jurnalului, un cronicar mereu atent la propria formație intelectuală ca și la tribulațiile epocii. De aici, dialogul celor două planuri: descoperindu-se pe sine, autorul se descoperă în

Cele două fațete contribuie la dinamismul unei narațiuni fragmentate, impunând însă un tip de lectură pasionată. Lipsa unei datări precise a fiecărei notații „sudează” fragmentele într-un ansamblu textual mizând mai degrabă pe autoscopie decât pe precizie documentară. „Ucenic la clasici” poate fi citit în egală măsură ca un bildungsroman, dar ca și un roman picaresc. Două ipoteze de lectură, două dimensiuni imprimând textului o varietate polifonică.

Într-adevăr, cartea respectă, dincolo de fanteziile parodice și de propensiunea ludică, fizionomia „egocentrică” a oricărui jurnal „ortodox”. Concentrarea asupra lecturilor, lecturi devenind explorări ale propriei deveniri intelectuale, apropiere de jurnalele lui Radu Petrescu. Diferența apare prin intersectarea acestui plan „maiorescian” cu accidentele istorice. Studiosul e obligat să recurgă la subterfugii de neimaginat pentru autorul „Criticelor”: „București. Ploaie și furtună. Colind toată după amiaza anticariatele. Cumpăr un ton în „Belles Lettres” (Ion, Ménexene, eathydeme). Dau toți banii pe care îi păstrasem pentru plata cantinei. Seara, la „Casa Universitară”, audite pe plăci. La cămin, ca să nu mai fiu pârât de Corcodel că citesc literatură „neserioasă”, mă închid în closet cu Stendhal, cărat sub haină. Colegii cred că sunt constipat” (pag. 124).

Traiectul spiritual și existențial consemnat în jurnal e cel al oricărui tânăr în anii universității - audite, lecturi, discuții pasionate cu prietenii. Triunghiul spațial circumscriind textul - anticariate, săli de concert, amfiteatrele universității, poate fi reconstituit fără mari dificultăți în Bucureștiul de astăzi. Evadările din capitală îl conduc pe autor în Arcadia natală din Huși, la Târgoviște, ori în strada Martinuzzi, la Cluj.

Apoi, mai există G. Călinescu și prezențele fantomatice ale marilor spirite într-un București păstrând încă ceva din aerul său interbelic. Notațiile avându-l în centru pe George Călinescu marchează jurnalul - profesorul fiind un ghid de lectură și mentor respectat. Ironic, autorul radiografiază tribulațiile unei generații oscilând între două lumi: „Generația mea, formată din câteva sute de inși, să zicem, mai dotați, n-a avut ucenicie, dacă prin ucenicie înțelegem studii serioase în „umanioare”, călătorii, cenacluri etc. Totul am făcut și facem pe apucate. Pe de altă parte, avem un prodigios „trecut”, noi, cei abia ieșiți din război, sau, și mai frumos, în lodenuri (se va spune cândva: „Eh, frumoasa epocă

LODEN”), hrăniți cu pâini-cărămizi și cu gustul portocalelor iremediabil pierdut!” (pag. 46).

Costache Olăreanu s u b m i n e a z ă seriozitatea discursului prin juxtapunerea notațiilor, introducând un factor perturbator în acest edificiu al modelării intelectuale. Distanța dintre Ion Barbu și Stalin e în text de câteva linii

tipografice. Insolitul întâlnirii (fie și mediate de prozator) nu poate eluda o interogație rezumând neliniștile unei generații. Sub masca ludicului se întrevede Istoria: „În drumul spre casă, lângă statuia lui Lazăr, văd pe Ion Barbu. Stă rezemat într-un baston gros, „electoral”. Pare un Neptun falnic, cu mustați de Clemenceau. În ochii albaștri sau verzi tremură o lume răsucită în fuioare de fum. Îl salut, dar el nu-mi observă gestul. Dacă generațiile mai tinere îl vor uita? Îngrozitor! (...) Extrag dintr-o broșurică această definiție genială „Stalin ne învață că gramatica este formată din morfologie și sintaxă” (pag. 53).

Circumstanțele istorice modifică proiectul inițial și ceea ce ar fi putut fi în timpuri „clasice” o succesiune de notații insistând exclusiv asupra destinului „ființei de hârtie” se convertește gradual într-un roman picaresc. Istoria își dă întâlnire cu scriitorul într-un mod adesea atipic, apropiat prin jocul contrapunctului ironic de textele lui Milan Kundera. Viața nu încetează să palpate, dar autorul călătorește într-o lume cu susul în jos, o lume făcând din biografie un punct esențial. „Ucenic la clasici” oferă o primă versiune a propriei biografii - o biografie ale cărei meandre vor fi revelate integral doar în ultimele două volume, „Poezie și autobiografie” și „Lupul și chitanța”.

Distanța față de austeritatea geometrică a jurnalelor lui Radu Petrescu e vizibilă. Autorul jurnalului circulă mult, iar peregrinările sale (derivând din permanenta „contrafacere” a „biografie”) îi permit să întâlnească specimene dintr-o faună a tranziției către cea mai bună dintre lumile posibile.

Toboșarul vremurilor noi e infatigabilul Corcodel - replica sa e vizionară, ca a unei Cassandre proletare: „Altă dată m-a luat la Operă ca să mai vedem o dată „Ivan Susanin” sau „Fântâna din Baccisarai”, deși eu am protestat zicându-i că aş prefera mai degrabă să înghit un pumn de rumeguș. (...) Se uită la mine pe sub sprâncene și apucându-mă de braț mă întreabă: „A, vrei să-ți faci alt program? Deci nu-ți plac distracțiile noastre! Cauți altele? Știu eu ce cauți, dar află de la mine că vremile s-au schimbat, ahă, s-au dus!” (pag. 111).

„Vremuri în schimbare”. Există o voluptate a portretului în manieră călinesciană insistând asupra cameleonismului derizoriu prin care câștigarea zilei de mâine devine o veritabilă artă. Mișu Beștelei e un exemplar tipic din această perspectivă - insașiabila dorință de supraviețuire economică punând între paranteze vechea identitate.

„Tipul are o figură de o rară distincție. Vorbește și franțuzește. Își face impresia unui eminent profesor universitar care abia își rupe câte o oră - două ca să se ducă să-și țină cursul

ori să se întâlnească cu confrăți pentru o discuție de specialitate. Dacă într-unul din drumurile lui grăbite te întâlnește și-ți propune o vânzare sau o cumpărare, asta se datorează pur și simplu întâmplării. A auzit de undeva că cineva ar vinde niște sfeșnice sau că altul ar dori să cumpere un Buhara. El nu face decât să transmită cererea, în fond este prea ocupat ca să mai aibă grija asta” (pag. 93).

Un cerc mai jos în arhitectura dantescă e cârciuma lui Butta. Enumerarea plasticizează o „Arcă a Bunei Speranțe”: „Aici vin camionagii, hornarii, vânzătorii de haine vechi, spălătorii de geamuri, cărăuși, samsari, tinichigii, vidanjori, paracliseri (...) un soi de oameni nici vii, nici morți, care își poartă unica trăsătură de caracter în numele ce poartă: Mielu, Fălosu, Maș, Bășică, Fusăloaia, Opăritu” (pag. 108).

Lumea pe dos își află oglindirea în gesturile aparent iraționale ale nebulilor: „În fața clinicii de psihiatrie, un nebul rupea bancnote de dinainte de stabilizare și le împărțea la trecători” (pag. 146). Sejurul spitalicesc e ocazie de a investiga granița labilă dintre normalitate și patologic. Moartea e lipsită de solemnitate, iar consemnările oscilează între laconism și umor macabru: „Astă noapte a murit unul. I-am văzut picioarele galbene ieșind de sub cearceaf. Afară ningea des. (...) La closet se află rafturi cu borcane pline de urină. Pe fiecare este lipită o etichetă cu numele pacientului. Unul a vrut să-și ia borcanul aflat prea sus, dar și l-a vărsat în cap” (pag. 151).

Scrisul rămâne obsesia prozatorului, o obsesie conducându-l la o viziune a cotidianului decupat din propriul text: „Vivre, c'est écrire le journal!” (pag. 82). Fantasmalele autorului se centrează în jurul aceleiași prezențe dominante a scrisului. O parte a existenței nu e decât o proiecție a sa: „Ploaie. Toată ziua în casă. Scriu pe rupte, dar continuu să fiu profund nemulțumit. Mi-ar plăcea să fac dialoguri în gen Platon, să istorisesc ca Stendhal, să am fraza scurtă și țepoasă ca a unui Renard. Dar cum?” (pag. 45). Jurnalul însuși se structurează prin inserția unor fragmente de jurnal contrafăcute, atribuite unor persoane reale, și prin adăugarea unor texte poetice aparținând autorului.

Un autor făcându-și intrarea în propria ficțiune pe ușa laterală a notei de subsol. Procedeul evocă pe Camil Petrescu din „Patul lui Procust”, dar ironia vizibilă subminează convenția asumată. Ficționalizarea autorului e dusă la capăt atunci când autorul jurnalului întâlnește în persoană pe Costache Olăreanu. Vocile din text și paratext dialoghează nestingherit. Costache Olăreanu își propune propria versiune asupra autorului de jurnal: „Ce m-a frapat de la început a fost timiditatea lui, o timiditate speriată, montată pe o voce tremurătoare. Discuția a pornit destul de greu. Eu vorbeam, mi se pare, despre Proust și făceam considerații asupra tehnicii amănuntului (...) dar el îmi răspundea cu un zâmbet pe care l-am bănuț superior: «Încă n-am citit. Va trebui mai întâi să-i termin pe greci, apoi voi vedea»” (pag. 21). Realul și imaginarul fuzionează într-un teritoriu a cărui aparentă „credibilitate” nu îl sustrage legilor ficțiunii.

„Portretele și amintirile” din final sunt opera scrisă a autorului de jurnal. Alerte, grupând reminiscențe adolescentine și șarje urmuzeiene, ele par a media între text și realitate. Evadarea din propria ficțiune se produce de altfel în spațiul memoriei încremenite prin scris. „Curtea lungă a lui Zotta” e un teritoriu fabulos, având în centru un „automobil decapotabil”, ce „putea transporta până la cinsprezece copii” (pag. 209). Vehiculul proptit pe butuci deține capacitatea de a sfida legile fizicii - călătoriile imaginare fiind mediate de o structură metalică aparent inertă. Claxonul automobilului de parte pământul de ape, viața de ficțiune: „Claxonul cu pompă de cauciu anunța sosirile ca și plecările mele, un claxon răgușit, dar de care, la nevoie, m-aș mai putea sluji și astăzi, dacă nu pentru a preveni vreun pieton grăbit, cel puțin pentru a încheia această carte” (pag. 210).

aura christi

In memoriam:
Tatălui meu, Semion POTLOG

Interdicție

Vine iarna în biblioteca cenușie.
Îmi interzic să mai amân frigul. Îmi interzic
să ard pe ruinele de pe când eram vie.
Mă mortific. Nu gândesc. Nu visez. Fie frig.

Să fie întuneric. La nesfârșit să ningă.
Fulgi negri s-acopere făptura care am fost.
Iarna ce se abate, definitiv să mă-nvingă,
să-mi clatine rostul, dacă avusesem un rost.

Vine frigul. Îndoiala nu-mi va mai fi oază.
Trupul nu-mi va fi adăpost, beză și rană, nici
planetă-n alergare. Nemișcarea contează.

Nemișcarea, - virtute, vital necesarul bici.
Vine frigul; în bibliotecă festin va fi!
Ay, vin fulgii exorcizați, uriași. cenușii!...

Cădere

Iar eu, autorul căderii, mă voi juca,
dacă voi avea forța ca pe vremuri să mă joc,
după ce din brațele voastre mă voi aduna
și mă voi pune, în sfârșit, în trupul meu la loc.

Atunci n-o să vă lipsească nimic. Poate numai
lumea, închisă în inima mea. Nu. Nici atât.
Mă veți inventa din absență și din ce se mai
poate inventa, atunci când nu-ți rămâne decât

praful, pulberea, rădăcina-nfiptă-n cenușă
și golul iscoditor, și căderea în deșert
și-un cântecel abia auzit de greierușă,

și suburbia ființei, - un trup de zeu, inert.
Trupul, insula de carne, spre care voi fugi.
Știu: dacă fuga mea e un vis, mă veți trezi.

Interogație

Nu e nimic de văzut. Cu rădăcini cu tot
m-ai smuls înspre durere, înspre acea
fantasmă,
care mă îndemna cu resemnare de orb
să lunec în valea afundată-n mireasma

L ascuțită, rece, a cunoașterii pure.

Îmi făceam culcușul în rugăciunea Ta de
seară. Mirosea a sfârșit de timp, a mure.
Înduram realitatea încet, limpede,

ca pe o rană veche ce și-a îndrăgit din
norocul unei toamne sângele, desenul.
Iubirea mea își făcea coroane de spini

dați în floare. Îi adunam în ochi polenul.
Repetam: nu e nimic de iubit, de văzut.
Realitatea? Rană cicatrizată demult.

Sonata fetei din întuneric (XXIV)

Dacă moarte nu e, nimic nu e.
Ți-ai făcut un adăpost din moarte,
anotimp prin care pacea băntuie,
leagă destine și ne desparte.

Ți-ai construit din moarte un zid uman,
te-ai lipit de el, pân' ai început
să fii confundat în aerul diafan,
verbos, al misterului temut

cu materia tare, cenușie,
a zidului viu, devenind tot mai mult,
negreșit, al tău, așteptând să fie

tot ce-ai dorit să fii tu însuși demult.
... Ești în zid, în fisura-i purpurie.
Dacă moarte nu e, nimeni nu e.

Pustiul sistematizat

Nici măcar gustul sălcii al deznădejdiei.
Doar un pustiul sistematizat, nesfârșit.
Toamna asta în grabă mi-a pus odăjdii
călugărești, uitând să-mi rezerve un schit.

Știu că am locul meu sub soare, la care
nu mai ajung. Mi s-a spus că va fi bine
atâta timp cât ceva din mine moare,
înmulțindu-mi duhul la infinit, Domine.

Mi-e frig. Mi s-a poruncit să nu caut nicicând.
Și când am încetat să caut. Te-am simțit
în cordul meu cuibărit. Te-am găsit adormind.

Va fi bine, cântai. Mirosea a sfârșit.
Toamna gustul deznădejdiei nu-mi aducea
Vidul meu altă dimineață adăpostea.

Ora pro nobis

Și eu iarăși alegeam vina de a iubi.
Era acel sfârșit de toamnă și de gheață.
Ca o coastă de copil era verbul a fi.
Flamura-i fără greș mă lovea peste față.

Mă născoceam demențial în aspra-mi piele.
Eram podul invariabil, un arc întins
spre mine. Inventam maladiile mele,
tobă de carte, bolta în care-am căzut, nins.

Vechea mea liniște prevestea uragane.
Spre cerurile de pretutindeni mă rugam,
Domine: stai, dă-mi puterile diafane

de-a intra în rugăciunea Ta cum nu intram
altdăți, când, rugându-Te, erai rouă, lut,
privire, rană. Dă-mi vina pentru început.

Dies dominica

Și apoi s-a făcut ziua a șaptea.
Te odihneai, contemplându-Ți lucrarea.
Cerulea fixa aștrii începea în cartea
Ta, de unde începeau iarna, marea.

Nu erai nici aproape, nici departe
de natura tuturor lucrurilor,
disputate între viață și moarte...
Ochii închegau duhul făpturilor,

care deveneau rostire și rană,
desăvârșindu-Te spre vârful de zi,
însămânțat de lupi fără prihană,

îngeri cu-n trup care se va limpezi.
Urmăreai împlinirea neliniștit.
Mâna Ta dreaptă obosise-ntr-un timp.

Poetul

Se dedică lui Ioan Mureșan

Eretic, sclav al poeziei, se retrăgea
în noapte ca într-un culcuș de foc, ostatec
al formelor cumpănite. Apoi fugea
încet de sine, exersând un joc molatec

ce începea să semene la un moment dat
cu jocul favorit de-a moartea. Se ascundea
de el însuși, de întunericul cedat
brusc învierii. Era sau se prefăcea

că este mai mult decât are forța de-a fi,
depășindu-se ca pegașii angrenați
în cursa pe viață și moarte, noapte și zi.

Își pregătea pentru secolii ceilalți
adăpostul iubirii: noaptea, subjugată
forme de suferința morții, vinovată.

Sonata bucuriei

Singurătatea pașii ți i-a îndrumat,
împlinindu-te în nesfârșită mișcare:
dansuri de-aspic, dansuri interioare.
Până la moarte nu e nimic de măsurat.

Ascuți același zbor prin șira spinării.
Trecut-au războaie, eroi, învinși, lectici,
istorii, vremi cumpănite, zei mari și mici,
idoli înfrânți în mijlocul sec al verii.

A rămas dansul și zborul, singurătatea
și ochiul Domnului, - Reims, prin care îți porți
duhul. pașii, timpii, când serile, pe la porți

înspre perfecțiune să mișcă cetatea.
Abia atunci vrei să te desprinzi de tine,
de lumea ce-a fost a ta... și-ți mai aparține.

Aproape doină

La treizeci de ani te mutaseși într-un zid.
Era bine acolo, în zidul fierbinte.
Ai adus în sângele lui bine gândit,
alb, sori tragici, vulturi, planete, cuvinte,

strigătul prietenilor, mai viguros
ca moartea, bolile lor geloase, străvechi.
Închise-n ținuturile roșii, de os,
ale poemului total, pur, în urechi

rostogolit asemeni unei rugăciuni
fără cuvinte, - poate sânge-n mișcare.
Ai luat viața ca un dans pe-ncinși tăciuni

trăită. Moarte-ai luat de la fiecare.
Era bine în aerul de oțel, de zid.
Lui Dumnezeu îi cereai putere. Atât

Târziu

Va fi târziu, va fi momentul potrivit.
Tu, născut mereu numai din amintire,
închis în secolul viitor sau în zid.
vei fugi, vei veni într-o altă fire

a lucrurilor, a toamnei. Plutind ușor,
vei veni, cu aripile strânse în șira
spinării. Ne vei aduce dispre Alcor
sufletul și aerul de Altamira.

Apoi vei aduce singurătății, din ploii
uriașe alese. Ne vei izola
în aburul lor de mangan ca să fim noi

înșine. Vom citi Homer, Rilke, Zola...
Va fi târziu, deci, tocmai timpul potrivit.
Ne vom retrage-ntr-un alt zid desăvârșit.

OMUL ȘI UMBRA (I)

de ALEXANDRU GEORGE

Nu mă mai privesc demult în oglindă, sau nu fac în grabă, pentru a mă controla, pentru a mă verifica, urmărind altceva decât o fizionomie de care sunt prea sătul. Niciodată nu am fost un tip narcisic și nici un tip în esență introvertit; m-am simțit mereu dirijat în afară și poate de aceea nu posed decât extrem de puține fotografii pe care mi le-au făcut alții, surprinzându-mă uneori, de tot atâtea ori împotriva voinței mele. Nu-mi place să pozez.

Am fost și am rămas un om al convivialității, al petrecerii în tovărășie, al bucuriei de a mă împărtăși și împărți cu alții. Când s-a înfiripat în mintea mea gândul de a deveni scriitor, am făcut-o ascultând de un prececare îndemn altruist, de a oferi ceva **ora**, în primul rând, și de a culege doar satisfacțiile indirecte pe care le bănuiam. (De altminteri, în regimul pe care comuniștii l-au numit burghezo-moșieresc, ispita literarului nu ținea de perspectiva avantajelor materiale; meseria scrisului nu aducea îmbogățirea individului-autor, ci cel mult o glorie sau măcar o reputație onorabilă, cu totul complementară și aflată pe scara valorilor mai jos de multe altele, amestecată cu destule dezavantaje). În nici un caz în socotelile mele nebuloase nu intra ideea renunțării la adevărata mea identitate, la ceea ce simțeam că sunt, la propriul meu ego.

Catastrofa comunismului a venit peste mine în pragul împlinirii vârstei de 18 ani și a durat până când viața mea se consumase în cadrele și cu opreliștile lui, ridicate abia când urma să împlinesc 60; vocația mea s-a afirmat în condiții pentru care eu nu eram făcut, dar la care am fost silit să mă adaptez încercând o **anșă** până la urmă și pe plan social, deoarece titlul de „scriitor” devenise de un anumit prestigiu în ultimii ani ai regimului, pronunțat chiar cu o nuanță de admirație și de teamă, pentru mulți fiind și o afacere. Eu nu eram făcut pentru clandestinitate, închidere, coborâre în străfunduri, nu eram un om al contemplației solitare în oglindă și al monologului care să-și tragă resursele doar din mine însumi. Mă simțeam mult dependent de alții, mă consideram o rezultată a unei situații sociale, fusesem modelat hotărâtor de mediul familial și de cultura căreia îi aparțineam.

Este drept că față de formula burgheză de la care îmi reclam apartenența, eu reprezentam o deviere: aveam să devin un artist, ceea ce, economicște vorbind, înseamnă un producător de bunuri simbolice, dar unul care o reprezenta, îi fructifica mentalitatea și virtuțile, fără să urmeze strict vectorii ei determinanți. Numai că, în cazul meu, „artistul” manifestându-se târziu și fără efectul unei explozii, mă recunosc mai degrabă ca un conformist, asemeni unui caz pe care sociologii îl numesc de „acomodare secundară” și pe care-l reprezintă și alți oameni productivi și (zic eu) inteligenți din jurul meu, aflători în aceleași condiții în comunism. Dar țin să precizez, repetând: eu nu sunt înclinat spre singularizare, spre

excentricitate, spre poza inconformistă, spre deviația spectaculoasă, de efect.

Nu eram făcut să suport singurătatea și totuși o întregă lume îmi devenise ostilă și mă obliga cel puțin să mă îndepărtez de ea, excluzându-mă de la orice promovare socială, dar îndepărtându-mă în același timp prin întreaga ei politică de teroare, înfățișându-se pentru mine ca un pericol permanent, variat, de toate zilele. Mi-e foarte greu să evaluez diferențele și să încerc să mă refer la ce s-ar fi întâmplat cu mine dacă nu ar fi venit comunismul; probabil că aș fi dezvoltat o profesiune cu ecou public, aș fi devenit profesor și publicist. Regimul m-a silit la un anume tip de închidere și poate la o adâncire în mine însumi pe care eu am simțit-o ca pe o nenorocire impusă, greu de suportat. Păreră unora că aș fi trăit cufundat în biblioteci, pierdut în lecturi, în afara lumii, este cu totul greșită, dedusă din ceea ce eu par a fi devenit.

Este apoi o falsă părere că retragerea din sistemul de relații firești, de suprafață, evitarea colaborării cu comuniștii sau excluderea silită te duceau la singurătate - iar asta nu însemna neapărat asceză și singularizare, aprofundare și consolidare lăuntrică de unul singur. Poate să fi fost și ceva de genul acesta, dar în realitatea trăită de mine lucrurile au stat altfel: regimul care uzurpase puterea și o exercita tiranic nu a putut distruge toate nucleele sociale și relațiile mai intime între grupuri restrânse. Și în catacombe s-a continuat o viață socială, de familie, au existat familii, prietenii, iubiri, comunicări și contradicții; în infrastructura societății, legăturile existau, erau chiar mai spontane și mai sincere. Cei care au trecut prin această experiență nu au avut deloc impresia că trăiesc într-o sferă extra-mundană.

Eu, aparținând tipului sociabil, m-am regăsit cu destui prieteni ai mei în aceeași situație nenorocită, m-am ajutat cu ei și i-am ajutat, m-am integrat lumii care se prăbușise de sus, uneori de foarte sus, dar cu care eram într-o firească solidaritate. Tipul meu psihologic, extravert și comunicativ, nu a trebuit să se adapteze singurătății deoarece nu pe ea a experimentat-o în comunism; el era însă cu totul nepredispus ermetismului pe care-l presupune scrierea secretă, elaborarea neștiută, fără ecouri și comentarii amicale. Am scris totuși literatură de sertar, într-o mare încordare a voinței și cu sentimentul că e cel mai bun lucru pe care-l am de făcut. Încă și azi îmi dezvălui aceste vechi produse, pagini scrise cu decenii înainte, asta după ce profitasem de dezghețul pe care de a se încheia prin 1970-71 și debutasem cu texte vechi, într-un mod destul de senzațional, reprezentând nu mai puțin de patru cărți, de oarecare volum și varietate. Nu mă verificasem cu nimeni, mă instituisem eu în instanță proprie atât a scrisului meu, cât și a ideii de a publica totuși în regimul detestat, de a mă dezvălui.

Acesta eram eu! aș fi putut spune în fața rezultatelor care au însemnat, hotărât, un

succes, uneori surprinzându-mă și pe mine. Aceasta era oglinda în care trebuia să privesc noul adevăr. Devenisem altceva: autorul celor scrise de mine și iscălite cu numele meu, sau mai bine spus: cele doar publicate - o oarecare diferență fiind între situații, pe care eu am sesizat-o numaidecât. Se producea un treptat transfer de personalitate, de unde nemulțumirea mea, mocnită și surdă. Multe alte opere rămăseseră necunoscute, în ciuda faptului că devenisem un publicist destul de reputat. Nu însă și cunoscut, fapt de care mă plâng până în ceasul de față. Opera mea secretă era cunoscută doar de mine, care știam că de fapt tocmai aceasta mă reprezenta, nici măcar „omul care scrie” din mine nu își divulgase integral personalitatea. (Să mai pun la socoteală și unele greșeli ale mele în publicarea unor cărți, fără ca ele să se înscrie logic în ordinea importanței pe care voiam să le-o hărăzesc. Așa, de pildă, la începutul anului 1989 am făcut să apară apară un așa-zis roman - a trebuit să-i dau acest subtitlu pentru că așa figura în planul de apariții iscălit de „Tovarășă”, de la care nu se admitea schimbarea nici a unei virgule - cu un titlu dat de Florin Mugur, când în realitate era vorba de un eseu dramatizat intitulat **Cinci sau chiar șase personaje în jurul unui autor**. Era actul final al activității mele scriitoricești, a etosului acestei profesii și ar fi trebuit să-mi încheie cariera de autor cu o declarație aproape explicită).

Acest moment a venit foarte târziu, după lungi așteptări infructuoase, abia odată cu publicarea romanului care în versiunea integrală (din care am definitivat o variantă de circa 650 de p.) se numește **Oameni și umbre, glasuri, tăceri**. Încercarea aceasta mă reprezintă cel mai bine, este oglinda în care privesc și descopăr mai ales un tablou de familie, al unui mediu, al unei epoci. L-am încheiat după ce l-am abandonat decenii întregi cu inconștientă, stăpânit de remușcări și de gândul că îmi îndeplinesc o datorie față de societatea în care m-am născut și care e atât de îndepărtată și ignorată de publicul tânăr actual, încât nimeni, dar absolut nimeni nu ar putea oferi despre ele o reprezentare artistică. Nu am idealizat-o, privirea naratorului este disociativă și critică, dar nu e nici caricaturală nici distanțată, este o reconstituită foarte exactă bazată pe experiența mea directă sau transmisă de ai mei. Cartea aparține unei specii rare în literatura română, a „romanului burghez” (termenul însuși deavând curs) căci la noi scriitorul mai curând pătrunde într-o lume, nu se află în ea, observă cu atenție avidă sau contrariată noutatea, nu-și rotește firească privirea, speculează conflictele de adaptare, mișcările pe verticală, de ascensiune și prăbușire, nu aparține el însuși acelei lumi, în fine, o consideră „o pradă”. Printre excepții sunt de trecut ciclul Halippilor al Hortensiei Papadat-Bengescu, sau romanul **Dimineața pierdută** de Gabriela Adameșteanu, dacă nu ar fi copleșit de un plus de șarjă grotescă. Cartea mea evocă în fundal o lume dispărută azi și grav nesocotită, deși scopul acestei scrieri nu a fost în nici un caz ideea de document autentic sau măcar de mărturie obiectivă; lumea de acolo îmi trasează mie conturul pe care nu-l mai caut în oglinzile cât ar fi ele de fidele.

VOCEA DIN OFF

de VIOREL DIANU

De câțiva ani, de când un demon îi insuflase Drăvna de a scrie versuri, iar acestea îi ieșeau așa de frumoase, Horia Gramma căpătase convingerea că e poet, că fusese pur și simplu ales și însemnat cu harul creației. Miracolul îi părea cu atât mai credibil, cu cât nu-i aducea nici fericirea, nici prețuirea legitimă din partea cuiva. Își purta de altfel nimbul în tăcere, trecând în toate drept un om obișnuit: mergea zilnic la slujbă, își îndeplinea conștiincios datoria, vorbea ceea ce era de vorbit..., comportarea sa nu intriga și nu deranja cu nimic pe nimeni. Foarte rar auzea: „Horia, cu tine se întâmplă ceva, ți-s ochii cam aprinși... să nu fii bolnav!” Ochii îi erau, într-adevăr, înflăcărați și dădeau de bănuit, dar cine s-ar fi gândit că e poet? Nimeni! Încât, sta liniștit, fiind ferit de orice indiscreții: insinuările și ironiile nesuferite ale profanilor, neînfrânte în asemenea cazuri, nu-și găsiseră în el ținta; nici chiar bunului său prieten, Octavian, nu i-ar fi trecut prin minte vreo bănuială, oricât de vagă, privind preocupările și neliniștile lui, dar altcuiva?... Într-un singur loc se știa, un singur om, mai bine zis. luase cunoștință de faptul că scrie, și acela era Lascăr Poenaru, redactor într-o editură centrală, care îi primise, cu mai bine de trei luni în urmă, manuscrisul. Atunci conveniseră ca, după aceste trei luni, să discute pe marginea poeziilor: să se anunțe Gramma printr-un telefon mai întâi și să stabilească o zi când să se întâlnească. Nu se putea spune că Poenaru nu fusese amabil, deși nu dăduse nici speranțe: pentru acel început, când Gramma se prezentase la el ca un ilustru necunoscut, se purtase binevoitor; nu-l respinsese, nu-l sfătuisese să încerce în altă parte, unde ar avea șanse mai mari, și nici nu-i recomandase alt editor..., dimpotrivă, promisese să citească atent volumul și îi va da răspunsul cuvenit.

După încercările infructuoase de la birou („N-a venit încă, sunați-l mai târziu...”, „E chemat la director...”, „Suntem în ședință...” etc), Gramma se gândi să-l deranjeze pe Poenaru acasă. Se întâmplă să fie într-o marți, puțin după ora opt, seara. Nădăjduia să-l găsească: dacă ar fi ieșit în oraș, până atunci ar fi trebuit să se întoarcă, dacă va fi rămas acasă, era o oră când și-ar fi putut îngădui o conversație scurtă la telefon. Făcu deci comanda și așteptă: o așteptare grea, cu emoții tari, cu speranțe uriașe... La zbârnăitul strident al telefonului, ridică receptorul și-l lipi de ureche.

- Aveți legătura, domnule... Vorbiți!

Telefonista. Timbru neafectat, profesional, identic cu cel de acum cinci minute, când îi primise comanda, totuși agreabil prin promptitudine (de mirare cât de repede îl servise!); probabil că telefonista fusese câștigată de felul binecrescut cum o abordase, de maniera lui elegantă de a solicita convorbirea, lucru care impune oricărei femei.

- Mulțumesc... săru mâna! Ați fost foarte amabilă.

Nu-și dădu seama dacă mai apucase ori nu să ajungă până la urechea telefonistei complimentul său, fiindcă în aceeași clipă îl lovi în timpan un hârșăit îngrozitor, străbătut de pocnete și hurieli, scârțâituri și scrășnete: de pietre, de lemne, de metale... În sfârșit, zgomotul își mai reduse din intensitate, Gramma profită și întreabă nerăbdător:

- Casa domnului Poenaru?...

Un piuit prelung, de te lua pe sus, i se înfipse, drept răspuns, până în străfundul creierilor.

- Alo, alo!... repetă chemarea când, după șuieratul asurzitor, urmă o liniște totală, la fel de fuitoare ca piuitul dinainte. Avea senzația că cineva îl ascultă, deși nu deslușea nici respirație, nici alt zgomot care să-i dea o dovadă de viață la celălalt capăt al firului. Alo! Alo! bătu furios în furcă.

- Da, vă ascultăm... De ce vă enervați?

Nu era Poenaru; sau, atunci, telefonul schimbă cu totul vocea oamenilor. Sau era din cauza distanței... Ori se înșela el, fiind cu puțință (trecuse timp!) să fi uitat vocea redactorului: se întâlniseră o singură dată și își vorbiseră foarte puțin. De ce n-ar fi fost glasul lui?

- Vă rog să mă iertați, sunt Horia Gramma. Nu știu dacă vă mai amintiți de mine, eu...

- Lăsați prezentările..., ne cunoaștem foarte bine.

A, exagera! De unde până unde să se cunoască atât de bine?... Ar fi fost grozav, asta e adevărat, ca el, Gramma, să câștige dintr-o dată bunăvoința acestui om, dar nu, nu avea încredere într-o reușită atât de facilă și, la urma urmei, nici nu și-o dorea. Impresia că vocea de la telefon nu este a lui Poenaru devenea tot mai săcâitoare. Acum nu timbrul acesteia îi inspira în primul rând incertitudine, ci altceva..., locul de unde vine ea. Chiar așa: locul! Vocea nu venea de departe, fiindcă și depărtarea o poți, până la urmă, aproxima. Nu venea, iarăși, de aproape... ci, culmea! din receptorul însuși pe care el îl ținea la ureche: cu alte cuvinte, omul se prelinsese parcă pe fir până acolo, în receptor, de unde-i vorbea lui acum. Te luau fiorii. Horia îndepărtă de la ureche receptorul, îl scutură, îngustându-și privirea. O halucinație?... Cul altfel?

- Domnul Lascăr Poenaru e la telefon? riscă el, socotind că e cazul s-o facă.

- O, nu! Nu e Lascăr Poenaru, însă vă cunosc mai bine decât dumnealui și știu ce vreți să aflați.

- Cum, nu sunteți Lascăr Poenaru, dar mă cunoașteți! Și mai știți și ce treabă am cu

dânsul... Vă rog frumos, cu cine vorbesc?

Nu era destul că nu-l vedea - când vorbești cu un om la telefon e, într-un fel, de parcă l-ai și vedea -, dar acum celălalt pretindea că îl și cunoaște. Se găsea înaintea lui complet descoperit.

- Nu intrați în panică! Sunt un prieten bun al dumneavoastră...

Ce voce profundă! Sigură pe sine. A unui bărbat de patruzeci-cincizeci de ani? Cum să-și dea seama?... Nu-l avea dinaintea ochilor ca să tragă vreo concluzie. Partea cea mai materială a întregii lui ființe rămânea în continuare vocea. Atât! Dar nu era de-ajuns?... Trăia clipe unice: pe cât de străină i se păru la început vocea, pe atât îi era acum de familiară. Nu mai deosebea dacă personajul îi vorbea pentru prima dată, ori îi vorbise dintotdeauna. Acum nu mai putea întoarce timpul, să fie iarăși în urmă cu câteva clipe, să revină la momentul când îl auzise pe bărbat rostind primele cuvinte - pus, așadar în gardă -, acum era cu totul altceva: vorbeau în acest prezent etern și era, totodată, de parcă vorbesc de la începutul lumii. (Nu avea dreptate bărbatul spunând că se cunosc foarte bine, adică de multă vreme?). Vocea lui nu semăna cu a nimănui altcuiva și era, tocmai prin asta, distinctă. Gravă și autoritară. A unui om puternic, inteligent. Cu puterea izvorâtă din inteligență ori, invers, cu inteligența născută din putere. Trebuia să meargă până la capăt, să se clarifice pe deplin.

- Vă rog să mă iertați dacă insist, dar simt obligat să vă repet că eu mi-am declinat identitatea, iar dumneavoastră nu mi-ați spus încă cine sunteți.

- Oh, câtă susceptibilitate! V-am zis doar că ne cunoaștem, că suntem prieteni... Fiindcă, dacă n-ar fi așa, dacă „vă pare” că nu e așa, atunci la ce bun să mai aflați numele unui necunoscut?

Se întrerupse, ca în așteptarea unei retractări din partea lui Gramma...

- Cum rămâne deci?

Să fie atent: cuvintele străinului erau amăgitoare și alunecoase. Ar fi vrut să le prindă și să le fixeze cumva, să le aducă dinaintea ochilor, ca pe niște obiecte, să le adulmece cu toate simțurile, nu numai cu înșelătoru-i auz. Ca să le creadă! Și ca povestea să nu i se pară o cursă. Deoarece convorbirea, prin neobișnuitul ei, putea să-l atragă în cine știe ce capcană. Ce urmărirea de fapt necunoscutul? Să-i insuflă temerea că Poenaru însuși stă sub puterea lui, și tot de el depi apoi și ceilalți care...

- Câtă spaimă, domnule... Câte îndoieli! Învăluim un ideal ca al nostru într-atâtea ezitări. Să nu-i strice... Când e vorba de o chestiune de viață, o chestiune care încoronează o viață, nu mai stăm în cumpănă. Mă cunoașteți sau nu?

- Spuneți-mi ce știți despre mine!

- Totul.

- De unde, cum?...

- Nu ne putem înțelege în seara asta, discutăm altă dată.

- Ba nu, în seara asta! strigă el, înspăimântat că bărbatul are să închidă telefonul și n-o să afle niciodată cine este, care-i sunt puterile, ca să știe să și-l facă tovarăș, dacă avea nevoie, sau să se ferească de ele, dacă i-ar sta în cale... Mai degrabă să se ferească, pentru că îl bănuia acum un om periculos, stăpân pe multe destine, în stare să-i determine în rău lui soarta... De emoție, îi vâjâiau urechile, nervii îi stăteau încordați, gata să-i plesnească; nu-și dădea seama dacă la capătul celălalt al firului mai rămăsese cineva să-și piardă vremea cu el, fiindcă respirația bărbatului se stinsese cu totul... Nu avea respirație deloc? De ce nu se auzea nici foșnetul cel mai firav? Casa țuia de liniște, receptorul de la ureche părea mort. „A închis, își zise, m-am eliberat”. Și răsuflă ușurat. „Ce vis!...”

- Ei, v-ați hotărât?

Oh, nu închisese. Nu închisese totuși!

- Ce-mi cereți? Cuteză deodată Gramma, fără să mai șovăie. Înțeleg că mă aveți la mână și numai pot da înapoi. Ce-mi cereți?

- Oho, cât de repede v-ați schimbat! Dacă o s-o țineți așa, trecând de la o extremă la alta, o să ajungeți de nu vă mai recunoașteți. Ce vă cer?... Iată o întrebare nostimă, pe drept cuvânt. Dar, dacă iau seama, scuzabilă, pentru că trăiți într-o lume în care nu se câștigă nimic pe degeaba. Și nu spun, neapărat, că lumea asta nu-i bună... Dar să fim rezonabili: **Eu nu cer nimic, ci numai dau.** (Făcu o pauză, necesară lui Gramma ca să înțeleagă cât trebuie aceste cuvinte). Cum vi se pare?... De necrezut, așa-i? He-he! vă cuprinsese spaima că aș putea să vă împiedic planurile și să vă năruiesc într-o clipă toată munca. Nu! Veniți-vă în simțiri. Nu sunt acel om. Între noi s-au stabilit, e drept, raporturi vechi, aș îndrăzni să le numesc **definitive**, însă nu înseamnă că vă am pentru asta la mână, ce eroare!, sau că a venit timpul să vă pretind ceva. Raporturile de care vorbesc vă sunt întrutotul favorabile. Eu numai dau, vă repet, și încă neînchipuit de mult. Trebuia să fi observat. Gândesc îndelung înainte de a lua o astfel de hotărâre, înainte de a alege omul: țin seama de anumite criterii, din ambele perspective esențiale.

- Cred că încep să înțeleg. Vreți să spuneți că sunt un preferat al destinului. Eu, cel azvârlit într-un loc atât de insignifiant și, în comparație ceilalți, la fel de obișnuit.

- Sunteți incorrigibil: înțelegeți, dar nu recunoașteți. Cu alții, nu neg, ar fi un joc frumos, dar cu mine..., credeam că putem fi sinceri. Cunosc exact ce sentimente ascundeți: că, în realitate, nu vă sinchisiți de cum vă socotesc oamenii și nici de locul unde trăiți, pentru că, nu-i așa?, mizați totul pe geniul ce vi s-a dat - iacătă! -, care atârână mai greu decât bogățiile și rangurile... Neînsemnat vă pare lucrul încredințat lui Lascăr Poenaru?... În ochii dumneavoastră nu are preț și, recunosc, în ochii mei așijderea. Răsplătește cu prisos așteptările noastre.

- Cine sunteți? Vă implor! Aș putea să bănuiesc, dar mai încap loc aici de bănuieli, când trebuie s-o știu sigur?

- Inutilă și, repetată prea des, primejdioasă rugămintă.

Pauza care urmă fu ca un avertisment. Omul avea dreptate: el continua un joc ce se cădea să-l joace cu alții și să-l evite în discuția de față. La câtă răbdare se aștepta de la vocea din telefon, câtă bunăvoință? Neîncrederea și temerile lui nu vor fi fost deja fatale? Să ceară grabnic iertare: ar fi cumplit să piardă tot, știind acum ce reprezintă acel tot.

- Așadar, ne-am recunoscut. Haideti, liniștiți-vă și ștergeți-vă de sudoare.

- E foarte cald aici..., ca într-un cuptor.

- Eh, cald într-o cameră ca aceea, în care își duce viața un om însingurat, înconjurat de pereți goi și albi, cu mobilier sărac și cărți răspândite peste tot. Nu e cald acolo, ci frig. După cum înghețată vă e și transpirația de pe tâmpale... Căldura vine dintr-altă parte: din piept. El vă arde ca un cuptor.

- Da, mă înăbuș. Faceți ceva!

- Nu trebuie făcut nimic. Focul e elementul nostru natural. Obligativ. De care nu ne putem lipsi... Gândiți-vă numai la zilele și nopțile anoste de muncă, de râvnă încrâncenată, când ne părea că n-am izbutit nimic... și, atunci, izbucnea deodată el, focul, dând aripi imaginației noastre, străluminând sufletul și îndumnezeind gândul. Așadar... Pără focul ăsta...

- Domnule, dacă sunteți acela care...

Țiuitul ascuțit al telefonului îl izbi iarăși necruțător, tăindu-i vorba și obligându-l să îndepărteze de la ureche receptorul, cum se întâmplase mai înainte.

- Alo! se auzi rechemat de telefonistă. Ce faceți, nu vorbiți? Aveți legătura cu numărul pe care mi l-ați cerut.

Era telefonista cu adevărat sau vreun robot programat? Nu, era o ființă cu respirație, un

suflet omenesc de pe pământ.

- Vorbesc, vorbesc..., confirmă el răgușit. Alo!

- Da, răsună de data asta limpede vocea lui Poenaru. Cine e?

- Horia Gramma. Vă rog să mă iertați dacă vă deranjez...

Se opri, atât cât să-și revină din amețea și totodată cât să-i dea răgaz celui alt să-și amintească de el.

- Am fost la dumneavoastră în urmă cu trei luni...

- Acasă ori la birou?

- La birou...

„Nu-și amintește. Așa-mi trebuie, dacă nu l-am mai sunat”.

- Ei?...

- Și ați spus să vă dau telefon, să stabilim o zi pentru... V-ați notat în agendă... Horia Gramma.

- A, îmi amintesc... Am să cer la secretariat manuscrisul dumneavoastră. Parcă versuri aveți..., sau proză?

- Versuri.

- Atunci o să mergă ușor. Sunați-mă peste două săptămâni din nou.

- Bine, vă rog să...

- Nu face nimic... La revedere!

Gramma se șterse de sudoare și cheamă telefonista.

- Nu vă supărați, câte minute am vorbit?

- Un minut.

Un minut!... E imposibil. Telefonista închisese, pecetluind că nu era totuși vorba de nici o greșeală. Dar asta însemna că discuția purtată cu misteriosul personaj nu se înregistrase nicăieri și putea fi sigur, prin urmare, că n-o ascultase nimeni. Deci așa. Numai el și necunoscutul se auziseră unul pe altul, iar convorbirea lor reieșea că se desfășurase într-un timp încrâncenat în sine, necurgător.

Neîngăduindu-i tulburării să-l răvășească și să-l biruie cu totul, formă imediat alt număr: al singurului și celui mai bun prieten al său. Octavian nu avu nevoie de explicații lungi ca să priceapă că lucrurile nu sunt în ordine. Vine îndată să-l vadă. Dar, îl rugă Horia..., da..., să vină! După discuția de la telefon cu straniul personaj, era foarte necesar acum un dialog pe un teren mai solid, față în față cu un om adevărat, căruia să i se destăinuie sau, dacă nu, ascultându-l să-i simtă freacă cuvintelor, să-i prindă luminile ochilor în luminile ochilor lui, să-l atingă, pentru a se încredința că nimic din ce se petrece cu el nu-i halucinație... Avea nevoie arzătoare de un om. Îl așteptă pe Octavian stând ca pe jar. Când sosi, îl îmbrățișă cu efuziune și îl pofti înăuntru.

- Ce ți s-a întâmplat, dragul meu?... Ești complet transfigurat.

Sunetul vocii lui Octavian îl izbi deodată într-un chip bizar. Altfel decât i-l cunoștea. Aspru, parcă, și străin, deși prietenul său pusese destulă sollicitudine în glas. Cine-i trezise, sau ce, asemenea impresie? După ce se așezară, își privi atent amicului. Imaginea din minte, din mintea sa înflăcărată, dinainte, nu se potrivea sentimentului de acum. Căută să se dumirească... Da, cuvintele lui Octavian i se păruseră aspre fiindcă, în comparație cu celelalte, inefabile, ale omului de la telefon, acestea aveau corp, erau din carne și vibrau material prin cameră. La telefon, el își folosise imaginația, aici se confrunța cu realitatea. Pe Octavian nu și-l putea închipui altminteri decât i se releva în chip concret: cu ochii blajini, cu barba nerasă, cu ținuta-i ușor neglijentă. Vorbelor lui, de asemenea, nu le putea atribui alt sens în afara celui perceput nemijlocit. „Ce i s-a întâmplat?...” Tocmai asta era: ce? Și cum, mai ales, să povestească?... Se descoperi mai neajutorat decât crezuse în fața prietenului său, simțindu-se incapabil să lege o propoziție.

- Nu spui, Horia?... Acolo ce ai?

A, da... Vru să dea deoparte (prea târziu) caietul de pe masă. Să se mărturisească: ei,

bine..., scria poezii! Ce părere își face?

- Dar e un lucru frumos. Mă bucur.

Ce-ar fi să încerce să-i spună?...

- Octavian, ești în stare să păstrezi o taină?

Prietenul tăcu. Întrebarea lui Horia era, de fapt, jignitoare. Îl lăsă, de aceea, să decidă singur dacă să-i încredințeze ori nu „taina” sa. Euforia lui se stinsese însă de cum se născuse.

- Visez să ajung un poet mare...

Octavian pricepu, pe dată, că nu era taina cu care Horia îl stărnise la început. Și că nici nu i-o va mai dezvălui. Dar ca să micșoreze impresia de inconfort instalată între ei, se arătă curios să-i citească și el din producția poetică, pentru a-și exprima o părere, de profan bineînțeles, însă, oricum, cu câștig pentru prietenia lor, de care, acum, se simțea flatat. Horia era pe cale să consimtă, când telefonul le atrase amândurora atenția cu niște semnale surdizate, ca și cum cineva ar fi format un număr de la alt telefon aflat în derivație cu cel de aici, de pe hol. „Ai telefonul cuplat?” se miră Octavian. „Nu!” îi răspunse printr-un gest mut Horia și, bănuitor, se ridică de la locul lui, să verifice. Receptorul părea mort - însemn că la celălalt capăt al firului se află omul misterios.

- Cine e? întrebă Octavian cu neastâmpăr.

- Taci! îi ceru Horia să nu-l tulbure. Nu știu...

Apoi, concentrându-și atenția asupra aparatului, porni să vorbească în șoaptă, aproape cu intimitate.

- Dumneavoastră sunteți?... Adineori s-a întrerupt, sau...

- Cum a mers cu Poenaru?

- Mă uitase... Mi-a dat alt termen.

- Are să vă mai dea...

- Cât timp?

- Mulți ani.

- Ani?!...

- Pare de necrezut, într-adevăr. Dar o să-i suportați... O să-i suportați.

- Păi, cum?

- Scărșind din dinți. Îndurând și răbdând. Dar continuând bătaia. Cu riscul de a deveni pentru Poenaru și pentru ceilalți ca el săcâitor, stărnind neplăceri și indispoziții iritante cu atâtea rugăminți și insistențe. Ce să faceți?... Așa sunt legile. Legile omenești. Și mai e la mijloc și o neșansă, de altă natură: pământească. Oh, asta e situația!

- Și nici măcar dumneavoastră nu puteți să?...

- Nici. Asupra acestor legi, eu am mai puțină putere decât oricare. Fiindcă, recunosc; harul de care vorbeam, tocmai el, vă aduce nenorocul din viață. Dar stăruiti neîntrerupt. Până la ultimul liman.

Vocea de dincolo se stinsese. Când vorbiseră prima dată, interveniseră asemenea pauze, apoi discuția continuase. Gramma speră să se întâmple la fel, mai ales că omul se arătase acum mult mai explicit și binevoitor.

- Alo! Alo!

Așeză receptorul la locul său și-și plimbă ochii, extatici, prin cameră. Pe timpul convorbirii, Octavian își ascuțise urechile să deslușească vocea de la telefon, însă fusese cu neputință să audă ceva. Horia parcă vorbea singur. Judecând după ciudățenia faptei, aceasta avea o legătură evidentă cu taina pe care prietenul lui nu apucase să i-o mărturisească.

- Cine era? încercă Octavian să obțină de la el imposibilul. Te conjur!

Celălalt îl privi impenetrabil.

- Îți vrea binele sau răul?...

Nu-l puteam smulge din transă, nici cum. Hotărâ, deci, să nu-l mai scormonească. La plecare, Horia îi întinse caietul cu numele său pe copertă.

- Îți exprimeseși dorința să-mi citești versurile. Pofim, ți le încredințez. Am bănuiala că în ele se află taina mea...

DISPUTA CU IMMANUEL KANT

de IOANA LIPOVANU

Lucian Blaga face teoriei kantiene a cunoașterii o serie de observații critice și, uneori, ironice, dar îi păstrează câteva principii de bază, pe care le aplică însă „celuilalt tărâm”, cum mai numește el inconștientul.

Disocierea inițiată de Kant între **intelect și rațiune** îi pare inoperantă, deoarece ea n-ar viza atât „legile funcționale” ale acestor **pretinse** facultăți spirituale, cât obiectele lor, or „dacă e vorba să facem o distincție între intelect și rațiune numai după obiectele asupra cărora se aplică - e poate mai indicat să nu facem nici una”. Pentru Blaga, rațiunea nu este altceva decât intelectul aflat sub deplina autonomie a legilor proprii. O deosebire de intensitate și nu de structură! Apoi, numărul de douăsprezece categorii, care, în viziunea kantiană, structurează intelectul - categorii de natură transcendentă, organizate în patru clase principale (**cantitate, calitate, relație, modalitate**), fiecare clasă înglobând trei categorii, care corespund, fiecare, câte unui fel de judecată - ar ține de „fixația magică”

a „numerelor sacre: 12 zodii, 12 apostoli etc”, fixație căreia i-ar fi „căzut jertfă mari gânditori”. Categoriile - spune Blaga - nu se pot număra, pentru că ele nu formează un sistem „fix și închis”, ci unul „generator și deschis”, corespunzător caracterului „spornic” al cunoașterii umane. Autorul **Criticii rațiunii pure** este de laudat tocmai pentru că „alături de categorii mai îngăduia și niște noțiuni pur intelectuale derivate (**predicabili**), cum ar fi acelea ale **puterii, acțiunii, rezistenței, schimbării**”, pregătind, astfel, tot el, Kant, drumul mai flexibil al „filosofiei ultimelor decenii”.

În ceea ce-l privește, Blaga a asimilat, profund și mărturisit, **lecția kantiană a edificării categoriale: pentru a alcătui o lume, categoriile trebuie să fie factori multipli, discontinui, eterogeni, așadar, cât mai mulți, cât mai variați și atât de independenți unul față de altul, încât să alcătuiască, fiecare, focare ireductibile de cristalizare.**

În afara categoriilor abisale principale - orizont spațial, orizont temporal, accent axiologic, sentiment al destinului, năzuință formativă - gânditorul român, interesat de flexibilitatea propriului sistem, își

înzestrează **matricea sau câmpul stilistic**, cum o mai numește, cu „un număr neprecizabil de factori secundari sau cu totul accidentali”, desigur, după modelul **predicabililor** kantieni.

Modul lui Blaga de a-și delimita sistemul de celelalte contribuții filosofice ale lumii este, cel mai adesea, unul exclusivist, prin delimitări ireconciliabile. Mai rar, ca față de Kant, strategia este „analog - dizanalogică”. Pentru a epuiza **analogiile**, să mai spun că filozoful român adoptă punctul de vedere al germanului cu privire la caracterul **aprioric, subiectiv și general** al „conceptelor categoriale”, însușiri pe care le revendică și pentru categoriile abisale:

„Categoriile abisale sunt factori acuzat subiectivi. Există cu alte cuvinte nu numai un apriori cognitiv, ci și un apriori abisal

În ceea ce-l privește, Blaga a asimilat, profund și mărturisit, lecția kantiană a edificării categoriale: pentru a alcătui o lume, categoriile trebuie să fie factori multipli, discontinui, eterogeni, așadar, cât mai mulți, cât mai variați și atât de independenți unul față de altul, încât să alcătuiască, fiecare, focare ireductibile de cristalizare.

stilistic”.

În rest, numai dizanalogii. Începând chiar cu motivarea acestor caracteristici. Motivația lui Kant era **conștiința în genere**, prezentă în toți oamenii prin schematismul aprioric al cunoașterii, declanșat, în fiecare, de **apercepție pură**, aptitudine unificatoare înnăscută, cu o originară forță creativă. Motivația lui Blaga este **censura transcendentă**. O motivație, cum o arată numele, **transcendentă**, în timp ce aceea a lui Kant era, mai degrabă, **immanentă**.

În **Știință și creație**, gânditorul român subliniază că atmosfera iluministă a epocii filozofului german, precum și formația științifică a acestuia, pe linia galileo-newtoniană, l-au făcut să evite „tot ce aducea a miracol, a teologie, a revelație divină”. În ciuda faptului că **apriorismul, generalitatea, idealitatea**, propuse de sistemul său cognitiv, erau în măsură să acrediteze **caracterul obiectiv** al categoriilor inteligenței omenești, Kant a preferat să le atribuie însemnele subiectivității, pentru a nu relua ideea „însămânțării” spiritului uman de către Logosul divin, idee susținută de **stoici** și, mai târziu, de **misticii creștini**, iar, după

perioada iluministă, de o serie de metafizicieni „de la Schelling până la Eduard von Hartmann”. Kant, mai spune Blaga, „tăgăduia ideii de Dumnezeu valoarea speculativ-teoretică”, considerând-o doar „un postulat al rațiunii practice” și atribuindu-i o funcție pur etică: „omul trebuie să trăiască ca și cum ar exista un Dumnezeu”. Metafizica, prezentă doar prin „simple implicații”, este „regiunea cea mai vulnerabilă” a sistemului său.

Filosoful român trăiește într-un climat cultural mult mai complex - și mai eclectic - climat în care se ciocnesc tendințe divergente, venind din toate domeniile spiritului și din toate colțurile lumii. Primele decenii ale secolului nostru s-au dovedit a fi o nouă perioadă de romantism european sau, cum preferă să le caracterizeze gânditorul, la sfârșitul **Eonului dogmatic** (1931), epoca unui „elenism” sui-generis, capabil de cele mai surprinzătoare răsturnări, pe de o parte, și de cele mai inedite sinteze, pe de altă parte. Științele trec prin „zguduiri” care le obligă să-și reconsidere mai toate principiile clasice. Prin contribuțiile unor Einstein, Plank, de Broglie și ale altora, se impun ipoteze și idei paradoxale, de neimaginat în epoca lui Kant: „timpul, a patra dimensiune a spațiului”, „materie ondulatorie”, „energie corpusculară”, „atomul, un pachet de unde”, „relații de incertitudine”, „universuri

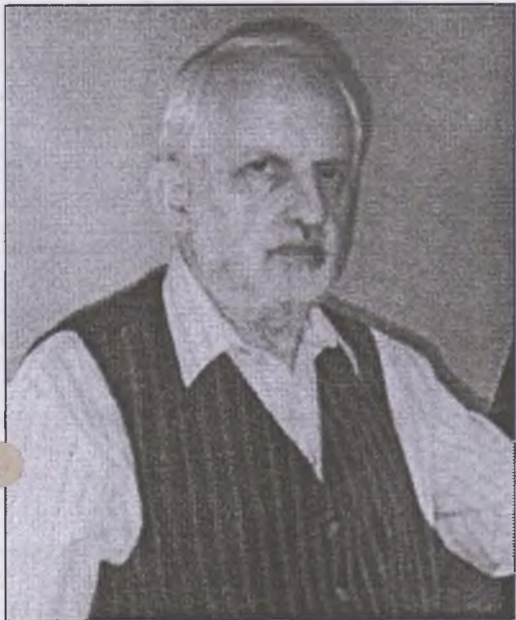
paralele”, „câmpuri informaționale” etc. Prin **Eonul dogmatic** (1931), **Cunoașterea luciferică** (1933), **Știință și creație** (1942), **Experimentul și spiritul matematic** (1949-1953), epistemologia blagiană fructifică „aventurile” științelor, urmărite până la cele mai recente, pe atunci,

contribuții, adică până la urmașii întru genialitate ai savanților de la începutul secolului, urmași precum Niels Bohr (1885-1962), Erwin Schrodinger (1887-1961), Werner Heisenberg (1901-1976), P.W. Bridgman (1882-1961).

În toate domeniile culturii, investigația caută un nivel de profunzime și de complexitate pentru care atât **logica artistotelică**, cât și **rațiunea carteziană** - Blaga consideră că și **transcendentalismul kantian** - deveniseră insuficiente, improprii chiar. Noua problematică, științifică, artistică, larg filosofică, avea nevoie de structurile gândirii antinomice. Cătorul ei modern, încă aproape necunoscut în Europa și în lume, și-a construit sistemul, în toate ramurile: epistemologie, axiologie, cosmologie, antropologie, pe fundamentul filosofic al „paradoxiei”, transfigurate sau nu. El a teoretizat atât asupra **intelectului enstatic** (logic), cât și asupra **intelectului ecstatic**, care, ieșind din barierele logicii, îmbogățește căile obișnuite de cunoaștere cu o modalitate nouă, **minus-cunoașterea**, echivalentă, ca direcție, cu aceea a semnului minus din matematică.

NICI SFÂNT, NICI SALTIMBANC (II)

de S. DAMIAN

prestația Satanei. „Descopăr despre mine tot felul de trăsni... Proteic, Diavolul are și această față. Se împacă, vesel, cu orice” (pag. 268). Nu-i însă același demon. Al celuilalt: „Pentru că palpită de viață, Diavolul n-are altar. Al meu, amărățul, doarme în picioare” (pag. 286). Folosesc intenționat din nou acest citat pentru a marca o tonalitate modificată a scriiturii.

E sugestivă, poate, în acest viraj al analizei, referirea la un alt diarist faimos. Ce recomandă un corifeu al genului. „În cazul însemnărilor zilnice, farmecul propriu-zis nu are straniul, neobișnuitul, mult mai dificilă este descrierea cursului simplu cotidian, a regulii ferme pe care a dobândit-o viața” (Ernst Jünger: *Jurnale pariziene*). Dar și la scriitorul german un element constitutiv decurge din surpriză, adică din răscuirea frazei spre metaforă. Participi la derularea monotonă a unei zile. Și îndată după aceea: „Suntem astfel încă o dată dăruți de anii care s-au scurs, cum vara ne mai încălzește uneori prin lemnul care moenește în tăciuni”. Figura de stil plasează relatarea în alte coordonate. Ai impresia că nu de puține ori autorul *Vieții în paranteză* acționează invers, strânge de gât elocința, cum am observat în analiza amintită, decis să izgonească pe literatul din el. Ce păcat! În anumite situații transpune datele sec și liniar, descotorosindu-se de orice prelucrare, rețezând decolarea, ca de pildă: „Sunt de serviciu la catedră, singur, privește printr-o fereastră largă, mi-e frig, sunt trist și liniștit, nu regret nimic, a doua oară aș trăi la fel” (pag. 46). Nu e și în alte locuri o deplasare prea jos, un soi de antiliteratură, și ea căutată, ostentativă? Spre exemplificare, o meditație nudă, descărnată spre banal: „Trăim în regimul unui obscur *ce s-ar putea întâmpla*. Să nu-ți pierzi postul, să nu te arunce cine știe unde. Îndată ce omul se îndârjește și pare dispus să suporte consecințele, este respectat” (pag. 368). Sau: „Curios, împăcarea asta cu viața nu mă face să-mi fie frică de, cum să-i zic, contrariul ei. Trăiesc, scriu, sufăr, mă neliniștesc. E bine, într-un cuvânt E destul” (pag. 266). Se observă o predilecție de a da întâietate materialului brut, elocvent în sine, care alungă imagistica, de o autenticitate care se dispensează de intermediar. Un stil lapidar și programat (virgular, îl numește el), care nu dă doar roade bune. Merită reluat, desigur, în alt context studiul limbajului, plecând de la sincera declarație de intenție, anularea literaturii.

Din fericire, e mai puternică propensiunea adversă, care exprimă mult mai pregnant personalitatea complexă a lui Livius Ciocârlie. Cum se întâmplă, în perioade binecuvântate, când scoate capul la suprafață criticul, cititor subtil, apt să distribuie caracterizări suculente despre cărți și autori. O ilustrare: „După crimă, Rascolnikov încetează de a mai face teorii” (pag. 182). De evidențiat un expozeu la Goethe: „În a doua parte, Faust devine din dramă poem. Călătoria prin sine, dinspre nord și sud. Pierde tensiunea de tip lov dintre semnificație și suferința oarbă a răului trăit. Diavolul, nici în prima parte chiar rece, este acum un băiat bun. Ciar dacă îi dai răului „funcție” creatoare, n-ar trebui să uiți sălbăticia, ori vâscozitatea, ori, încă o dată, frigul lui” (pag. 271). Inspirată e adnotarea despre Sorin Titel pe care l-a cunoscut bine, au fost prieteni, dar abia mai târziu a intuit în cărți tânjirea sa. „Cu câtă ușurință urcă în petrecere, în feerie, și cum se aude tot timpul, dedesubt, un vuiet surd!” Că n-a ținut jurnal - nu s-a oprit la timpul prenatal - e obsesia sa legată de imaturitate. În schimb, a scris „despre copiii care nu vor să se nască, dar pentru că s-a născut s-a aruncat

cea ce face să dureze o operă și o împiedică să dateze este ferocitatea. Această idee a împrumutat-o așșideri de la Cioran. Livius Ciocârlie o corijează însă deoarece e numai un aspect al insuportabilului: „Sălbăticia vieții. Închipuiește-te sfârțecat de un animal. Al doilea e greața. Te scufunzi în ceva bălos, rău mirositor. În sfârșit, absența. Închipuiește-ți că împrejurul tău și pretutindeni nu e nimic. Toate trebuie spuse” (pag. 240). Învăță de la predecesor. „Cu multă precauție, dau târcoale împrejurul adâncului, îi smulg câteva ameteți și o șterg, ca un escroc al Abisului”, a notat Cioran. Cât se poate dezveli? „Atâta indiscreție irită. E firesc să fie legat fedeleș și izolat”. Livius Ciocârlie se întreabă dacă asta e cauza; „Spun mai mult decât îmi pot permite să spun?” (pag. 240). Și trăsii o distincție care înmărmurește. Ce afirmă autorul *Schimbării la față a României* despre popoare e adecvat și despre indivizi, că „numai popoarele crude au șansa de a se apropia de izvoarele vieții... viața nu-și dezvăluie esența decât unor ochi injectați de sânge”. Și logic prelungirea gândului: „Și încă o putere, a nu te teme de ridicol - cel ce se teme... va rămâne mai prejos de talentul lui și chiar de ar avea geniu, tot ar fi condamnat la mediocritate” (pag. 256).

Nu omite, neliniștit, și despărțirea în adânc de partenerul geamăn ca structură, nu numai în registrul stilistic. Simte imboldul de a despică un alt drum. Spre ce? Deși nu ține jurnal de idei obiectiv, Cioran se exprimă mediat, „metaforic” prin frivolitate, exagerare și histriionism. Diaristul nostru se îndreaptă către o altă alternativă: „Mă întreb dacă prin autocomentar nu încerc, de fapt, să ajung la un substituit al metaforei, adică să-mi păstrez posibilitatea de a fi sincer, nemediat - altfel nu pot - realizând totuși un spațiu, ca și fictiv, din punerea în relație a doi timpi” (pag. 261). Pe când la predecesor descripția exultă în plasticitatea vocabularului, în invenția trimiterilor în spațiu, la Livius Ciocârlie e diminuată în uscăciunea voită a frazei. Premeditat cultivă refuzul metaforei. Cu ce este ea compensată? Există o ambiguitate a transparenței. Sfatul lui Cioran: să fii prevenit că, jucându-te cu focul, ești amenințat să devii steril. Cunoscându-te, ești forțat să reprămi darul și demonul. Cărturarul timișorean nu dă înapoi, a intrat în horă, ar fi o lașitate să abandoneze. Numai că la el acuitatea dramatică e diferită. Depinde și de

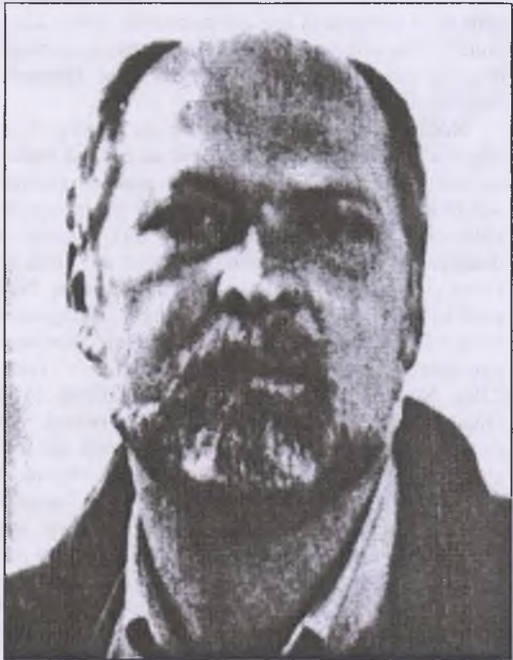
în viață, dornic să petreacă. Nu s-a tânguit pe margine cu aș face și n-aș face. Pe copilul nenăscut l-a ascuns în el. De acolo, copilul i-a tot vorbit. L-a spus ce îl așteaptă la capătul petrecerii” (pag. 226). Adică *Clipa cea repede*: „acel sfârșit oboșit, aproape disperat de festin, pe care îl citise pe chipurile brăzdate de oboseală”.

Recâștigat pentru incursiunile de anvergură în literatură, treabă de critic, diaristul nu ezită să indice un decalaj de netrecut, un blestem poate al creației autohtone. La Sorin Titel, dar și la alți prozatori (Slavici, Sadoveanu, Rebreanu, Preda), distinge o discrepanță: „Ureche absolută în spațiul lui, rural, de țărani și învățători, surzenie când urcă la oraș. Nici până la Lugoj nu puteai să-l lași singur... Imaginația nesigură, comentariul de elev repetent. Dincoace pur, petrecere și umbră. Nici un sunet fals” (pag. 229). Nu e numai venirea la oraș. „Ceva ca o crăpătură la scriitorii cu auz fundamental. Cu excepția lui Caragiale, care a avut geniul de a-și evacua crăpătura în nuvelistică (și poate Mateiu în sterilitate)”. Surprinzător, ca și într-un verdict pomenit anterior referitor la vina lui Cehov sau Thomas Mann, jertfe ale unei ostracizări de neînțeles, delicatul și sfiosul învățat răbufnește, parcă avid brusc să demonstreze galeriei că poate fi și casant, muștrând nepăsător la reputații și eliminând prin tăiere la sânge. Să mai subliniez că, purtând mantaua de inchișitor, diaristul mă intrigă? Sunt duse într-adevăr până la ultimele efecte disocierile pertinente despre natura „crăpăturii” la creatori de seamă. Vrând însă să pună sare pe rană, argumentul pierde rigoarea (nu doar din pricina laconismului). Așadar citatul continuă: „Alții: nu pentru că n-a avut timp nu și-a putut «desăvârși» Eminescu postumele; Sadoveanu alunecă din ontologie în capă și spadă; H.P.B. și Breban parcă nu știu să scrie etc”. Perplexitate! E vorba totuși de fenomene nu prea omogene, ale căror origini și mod de desfășurare nu armonizează sub aceeași etichetă.

Când tinde să se poarte arțagos și cicălit, cu sprâncenele încruntate, Livius Ciocârlie se războiește în definitiv cu propria fire, încetează de a mai fi el însuși. În rest, susțin că împărtășesc starea de nemulțumire față de ceremonialul la care obligă actul critic, pricep că e și el sătul până peste cap de expresiile stereotipe, un aparat rutinat, greoi și stufoș, care poate îngheta contactul viu cu opera. Mă găsesc în aceeași fundătură. Ce-i de făcut? Să lași în plata Domnului savantele dizertații - după ce te-ai adăpat îndelung la fântâna lor ca un profesionist disciplinat - e o reacție naturală.

Cât despre jurnal, acesta poate fi o supapă de evadare. Ce fel de jurnal? Reapare motivul aparte pe care îl circumscrie continuu: dreptul și supliciu de a fi imatur. Punctul de sfârșire e din nou deshumat la Cioran: „Scrisul cam inform al autorului de jurnal răspunde acestei duble necesități: a nu construi o operă, a nu avea acces la vârsta adultă și totuși a scrie, a te servi de jurnal ca de un refugiu și de o oglindă, a reintegra prin el o stare de fericire și iresponsabilitate, de securitate care e aceea a vieții prenatale și a primilor ani de viață”. Pe cărturarul timișorean îl unge la inimă agera definiție, o aprobă firește, dar apoi o amendează: „Cu aceleași date, Proust n-a rămas «un peu informe»”. Poate că îți trebuie, pe lângă natura descrisă, o vulnerare intimă, cât mai greu de suportat” (pag. 226). Ne amintim de excelențele intuiții despre stadiul de pubertate în romanele lui Sorin Titel, citate mai sus. Dar la el? În afară de precizarea smulsă anevoie că jurnalul reprezintă și un scut pentru imaturitatea care răvnește să dănuie și în adult, parcă nu vrea să spargă un lacăt, să dea în vileag de unde vine la dânsul nevoia de castitate și de unitate a familiei.

Se nasc și alte întrebări. Diaristul catadicește să le clarifice doar câteodată, mai curând incitat de tehnica de elaborare a însemnărilor zilnice. E zgârcit cu spovedania, cum am mai sugerat, controlându-se să nu trădeze pe anumite laturi tumultul lăuntric. „Persistă și acum un echivoc. Pe de o parte, ce scriu nu există decât în carte. Nu se acumulează în mine nimic. N-am consistență decât în ce scriu. Pe de alta, totuși, scrisul nu-i decât un instrument care acționează asupra mea. Un soi de perforator” (pag. 338). Curiozitatea sporește direct proporțional cu noile destăinuri, pe care Livius Ciocârlie le oferă parcimonios și le retrace iute vigilant.

radu bărbulescu

„A TREBUIȚ SĂ LE RE CEAUȘESCU

Stimate domnule Radu Bărbulescu, spuneți-mi, vă rog, pentru cine scrieți în 1997 și de ce?

Stimată Rhea Cristina, sincer fiind, nu mi-am pus deloc, în ultima vreme (1997), întrebarea pentru cine scriu! În 1980, prezentând spre publicare manuscrisul plachetei de versuri *Vânătoare de iele* (ortografia la modă atunci), știam pentru cine scriam: pentru câțiva prieteni, rude, cunoștințe. Când apărea, la München, în 1984, o miniplachetă de umor (epigrame, satiră) anticomunist, în format propice contrabandei peste frontierele cu sârmă ghimpată, *De răsul' lu' mânzu'*, știam contra cui scriam! Astăzi? Scriu din exercițiu... Lăsând însă gluma la o parte, scriu pentru spiritele înrudite, pentru cei care mă cunosc și pentru cei ce vor voi să cunoască, vreodată, starea de lucruri actuală. Scriu, dacă doriți, pentru bibliotecii...

Care a fost motivația dvs de a edita o revistă românească la München? Ce proiecte aveți?

Motivația de a edita o revistă românească la München? Când am ajuns în capitala Bavariei, în 1981, existau două periodice românești cu apariție bilunară: *Stindardul*, editat de I.V. Emilian, și *Curentul*, editat de Pamfil Șeicaru și, după decesul fondatorului său, în chiar anul sosirii mele aici, continuat de Vasile C. Dumitrescu. Ambele de sorginte și orientare pro-antonesciană. Mai apăreau, tot la München, anualele *Revista Scriitorilor Români*, condusă de Constantin Sporea (în treacăt fie zis, cu excepția lui Ștefan Baciu, din America, erau puțini scriitorii care colaborau la ea), revista Misiunii Române Unite, *Perspective*, cu conținut dominant religios, și anuarul de literatură *Apoziția*, al cenaclului cu același nume, editat inițial de Ion Dumitru, apoi de George Ciorănescu. În 1985, lucrând la editura Ion Dumitru, am început (editorul participând masiv financiar, eu, mai mult cu munca propriu-zisă) editarea *Săptămânii müncheneze*, tot în treacăt spus, primul hebdomad arădat nu în diaspora, ci în exilul românesc de după 1944, și spre deosebire de celelalte publicații din München, în mod limpede de orientare democrată și liberală. În 1988, dificultățile financiare ale editorului Ion Dumitru au dus la suspendarea *Săptămânii müncheneze*... Nu era oare normal să continue... cineva linia inițiată în 1985? Aveam, gata culese (de mine), patru numere din fosta *Săptămână*... așa a apărut *Observer-ul*, devenit, în 1990 și după apariția, la București, a unei fantome cu același nume, *Observer-München*. Tot în treacăt fie spus, din același motiv, de asigurare a unei continuități, am intervenit editând (tehnic) două anuale *Apoziția* (numerele 10/11 și 12/13,

atunci când inițiatorul revistei și cenaclului, Ion Dumitru, s-a retras temporar dintr-o activitate care îl costase prea mult. Proiectele de viitor... Am ajuns într-o țară în care până și familia este/ar trebui planificată (nu este de răs, *Familienplanung* este termenul german) să nu mai am nici un respect pentru planificări. Ceea ce doresc să fac este să continui, pe cât se poate, să dau mai mare anvergură revistei de literatură universală *Archenoah*, pe care o editez din 1994 în limba germană, și să continui seria de volume bilingve, în română și germană, inițiată anul acesta cu volumul Biancăi Marcovici, din Israel (în traducerea mea), *Țara extremelor/Land der Extreme*, și continuată până în prezent de Sorin Anca, cu *nesfârșita naștere/die endlose geburt* și de Alexandru Dalea cu un volum, la fel bilingv, de *Haiku*. În măsura în care îmi va fi posibil, doresc să continui pe linia lucrărilor în germană de genul volumelor *Deutsch-rumänische Kulturbeziehungen* și *Rumänien im Spiegel der Weltgeschichte*, ambele de Alexandru Popescu, fiindcă găsesc că este inadmisibil ca într-o țară în care, la o statistică rapidă și incompletă, trăiesc sau au trăit peste 70 de scriitori proveniți din România, cultura și literatura română să rămână în umbra nemeritată a quasi-ignoranței. Quasi-ignoranță care mi s-a dezvăluit abia în 1994, când am organizat expoziția dedicată a 50 de ani de publicistică și carte românească în München și al cărei efect a fost, de altfel, și lansarea mea în experimentul editorial *Archenoah*, în cadrul căreia am putut să prezint publicului german circa 40 de autori români, din Occident, din Germania, dar și din țară, de pildă: Alexandru Ecovoiu, Dorel Sibii, Ovidiu Dunăreanu, Mihai Ursachi, Iv Martinovici, Carmen Demea, Alina Șlapac, Gheorghe Istrate, Iulia Pană, Iuliana Modoi ș.a.m.d., ca să mă opresc la scriitorii dintre frontiere.

Cât de proprie/improprie este pentru dvs utilitatea culturii (termenul de utilitate a culturii) în România, în anii ce vor urma?

Problema utilității/inutilității culturii pentru un popor nu este deloc actuală. Platon, de pildă, nu se sfia, cu vreo 24 de secole în urmă, să releve rolul dăunător al scriitorului, poetului și dramaturgului pentru societate... În ce-i privea pe artiștii plastici, sau muzicieni, Platon era un om al timpului său, categorisindu-i drept *banaios*, adică meșteșugari de rând, simple portavoci ale zeilor. Nici măcar pe muza gastronomiei filosoful nu o privea cu ochi buni, recomandând poporului Cetății ideale o hrană simplă și sănătoasă: cereale, pește, măslina, puțină carne și castane; Gastreea, deci, și discipolii ei, fiind sortiți unei lente, chiar dacă nonviolente, dispariții prin inaniție. Ce rămâne din cultură, înaintea gândirii practice, pragmatice? V-aș ruga pe dumneavoastră și pe cititorii acestui interviu să faceți o listă cu cele mai importante zece cărți din cultura universală, o alta cu cele mai importante zece lucrări plastice, o alta cu cele mai importante lucrări de arhitectură/construcție din istoria omenirii. Lista va prezenta câteva devieri, conforme

pregătirii fiecăruia, dar va demonstra, dacă, e făcută cu sinceritate, două uluitoare linii de forță: a: nu suntem prezenți, ca români, între aceste coordonate, și, b: în momentele grave, de predominanță a necesităților materiale, privind supraviețuirea ca persoană, ca națiune sau ca diagramă a acțiunilor bancare, cultura, gradul de cultură sunt absolut inutile! Dacă, în anii ce vor urma, cultura va avea vreo utilitate în România? Ca fost student al unei facultăți de politologie în vechea Germanie Federală, aș putea să mă apăr cu formula de grație: un adevărat politolog nu face niciodată prognoze, ci stabilește cel mult diagnoze, din datele aflate la îndemână. Nu sunt, însă, doar un fost student la politologie, de aceea îmi permit și huc prognoza. Doar cultura, de una singură, nu va reuși să rezolve problemele României. Ea va trebui să capete adiacente în politică (cultură politică), în economie (cultură economică), în social (cultură străzii). Dar fără cultură, nici socialul, nici economicul, nici politicul nu au nici o șansă!

Polemica de idei (soldată adeseori cu atacuri la persoană) din săptămânalele editate în România este benefică pentru viitorul culturii române? Credeți că vă duce la definirea unei noi scări de valori (mai aproape de adevăr)?

Ca scriitor, nu pot disocia polemica „de idei” de polemica „la persoană”. Sunt sentimental. Nu pot să disprețuiesc, de pildă, amorul ghebos al unui Adrian Păunescu sau Vadim Tudor pentru celebrul cuplu prezidențial Ceașescu și să-i iubesc pe versificatorii care i-au dat glas! Este o stare viscerală... Dacă ea este malignă sau benignă pentru viitorul culturii românești, nu aș putea spune. Dar viitoarea cultură românească va beneficia, oricum, de avantajul policromiei. Poate că imaginea generală nu va avea frumusețea rotundă a idealului clasic grecesc, dar nu va fi nici sufocată de placa monocromă a identității de opinii...

Estetismul în cultură este actualmente o degradare? Cum priviți omogenizarea europeană actuală?

A privi lumea prin prisma estetică sau chiar prin aceea a esteticii inesteticii (Poezie putrefacției și putrefacția poeziei: Sorin A. Toma...) înseamnă a o interpreta în cadrul unui sistem de coordonate. Non-figurativul (în plastică), dada (în literatură și plastică) și alte mari mișcări demolatoare sunt, probabil, mai aproape de ideea incompatibilității încadrării într-un sistem fix de coordonate a acestui complex care este viața umană și, implicit, cultura. Dar non-figurativul și dada nu sunt invenții ale timpurilor moderne, ci simple găselnițe. Un munte sau o mare furtunoasă, date în care ființa om nu a intervenit nici cum artistic, au impresionat dintotdeauna psihicul uman, fie el al primitivului de acum 80-70-60-50.000 de ani, fie el al clasicului estetizant, de la Virgiliu încoace! Oricât aș fi de impresionat de Peștera Mamutului, din Statele Unite, prefer, totuși, traiul într-o locuință modernă, în care robinetul se află întotdeauna la circa 100 cm față de podea, întotdeauna în baie sau

INTIM UNOR COMPATRIOTI CĂ NU INVENTAT SEMAFOARELE”

bucătărie, niciodată în dormitor și sub pernă...

Omogenizarea europeană? Asta e ceva pentru cursurile bancare de schimb. Până ca un conferențiar pe teme culturale de la universitatea Cambridge și un muncitor român, sezonier, la recolta fânului din Bavaria Superioară, de pildă, să deguste cu aceeași încântare o lucrare a renumitului Beuys sau un vers de Rilke, va mai trebui să treacă multă apă pe Tamisa, pe Dâmbovița și pe Isar.

Avem nevoie de o critică de orientare și de atitudine sau nu?

Confruntat cu literatura, cu muzica, cu arta plastică, cu actul de creație, îmi lipsesc pe modul absolut nemiloșenia și superioritatea spiritului critic. De aceea, sunt mai degrabă adeptul *cronicii*, în sensul reportajului de conținut al unei cărți, opere de artă plastică etc., decât acela al *criticii* culturale, de multe ori eseuri ce au mai degrabă de a face cu dorința criticului de a se exterioriza în mod creator, și care, în asemenea cazuri au de a face cu volumul, tabloul sau sculptura în cauză cam

de spus. În cazul României și al fostelor state prizoniere din Europa de Est, se poate vorbi, cel mult, de o *alinie* a instituțiilor statale și a normelor de drept la modelul democrațiilor occidentale, model care a fost și al acestor state de la Est, de la finele secolului trecut și până în furtunoșii ani '30. Abia după definitivarea acestei alinieri se va putea trece la o integrare a acestor țări din lagărul socialist în Europa. Faptul că fiecare dintre aceste state se află într-un punct mai apropiat sau mai depărtat de împlinirea condițiilor respective reiese din problema extinderii NATO și a Comunității Europene, în care caz, totuși, au jucat un rol și alte considerente decât cele de mai sus. Interesul, atât al „elitei” culturale, cât și al birocrăției mai mult sau mai puțin tehnocrate și al maselor, este, sunt convins, înaintarea pe drumul integrării europene, deoarece epoca statelor autarhice, capabile de supraviețuire între granițe ermetice a trecut o dată cu amploarea neprecedată a mediilor electronice. România nu este o insulă într-un ocean, ci, din

dedicat sărbătorii zilei de naștere a sus-numitului „timonier”, cu o zi în urmă, apoi o jumătate de ceas de montaj muzicalo-literar-ideologic (de-aia am rămas poate cu un profund dispreț pentru gașca de poeți-curtieri ai Ceaușeștilor, dispreț de care nu mă pot dezbara nici azi, după ce i-am văzut pe unii lipiți de garduri, în decembrie '89), o producție indiană, de film, de un ceas și jumătate, repetarea Telegazetului și... noapte bună, Românie! Se putea, oare, vorbi de vreun fel de comunicare între români, atunci când cenzura dezlipea scrisorile și asculta telefoanele private, când aceeași cenzură lăsa să apară în paginile cotidiene doar laude deșănțate la adresa victoriosului PCR și a conducerii acestuia, care tocmai desăvârșeau catastrofa economico-social-politică ale cărei urmări se simt azi atât de greu?! Nu credeți, oare, stimată Rhea Cristina, că tocmai lipsa de comunicare, timp de decenii, între vaste segmente ale populației României, este cauza pentru care opoziția democratică s-a putut forma cu atâtea dificultăți, după 1989, în timp ce fosta nomenclatură a putut rămâne aproape nestingherită în șa, până la alegerile de anul trecut?

Conștiințele estice sunt fascinate, în prezent, de anumite valori ideologice esențiale: democrație, libertate, pluralism. Cât de benefic este acest miraj și cum poate fi realizat?

A fi fascinat de respectivele valori nu este suficient pentru a te și bucura de ele. Democrația presupune nu doar o multitudinea de partide, ci și un mod urban de comportament în societate, conștientizarea faptului că fiecare ins reprezintă o unitate irepetabilă în cadrul societății și că are dreptul la protecția acesteia. Lovirea adversarului aflat la pământ este interzisă. În deciziile ei, majoritatea are dreptul de a-și impune punctul de vedere, dar numai prin mijloace legale și respectând demnitatea fiecărei minorități oponente. Libertatea personală încetează acolo unde se încalcă libertatea altuia. Libertatea despre care e vorba, fiind, cum spunea Roza Luxemburg (sincer sau nu, e altă problemă): „întotdeauna libertatea celui alt”. Ce ar deveni circulația rutieră fără respectarea regulilor? Am trăit așa ceva în ianuarie '90, la București, și a trebuit să le reamintesc unor compatrioți că nu Ceaușescu a inventat semafoarele... Nu am nimic împotriva libertății de antrepriză, atâtea vreme cât antreprenorii își împlinesc funcția socială și își plătesc corect impozitele. Nu am nimic împotriva ideologiei comuniste ca atare, încă transparentă la mulți dintre politicienii români de azi, parlamentari etc., ci împotriva încercării lor de a-și promova interesele și apărarea apanajelor, prin sabotaj, șantaj, delațiune, corupție, minciună și orice mijloace necinstite. Mulțimea de partide nu mă sperie, este caracteristică națiunilor latine, să ne uităm doar la spanioli și italieni, mă sperie însă lipsa de viziune, de program și profil a majorității covârșitoare a partidelor politice românești, ceea ce se manifestă prin coeziunea unor grupe mai mari și mai mici în jurul unor persoane ce

Ca scriitor, nu pot disocia polemica „de idei” de polemica „la persoană”. Sunt sentimental. Nu pot să disprețuiesc, de pildă, amorul ghebos al unui Adrian Păunescu sau Vadim Tudor pentru celebrul cuplu prezidențial Ceaușescu și să-i iubesc pe versificatorii care i-au dat glas! Este o stare viscerală... Dacă ea este malignă sau benignă pentru viitorul culturii românești, nu aș putea spune. Dar viitoarea cultură românească va beneficia, oricum, de avantajul policromiei.

at atâtea cât are în comun un zulus sud-african cu Steaua Polară. Sunt adeptul unei informări la obiect a cititorului și amatorului de artă, deci. Un exemplu concludent, în sensul nocivității unor considerente critice, l-am avut anul trecut, când, mult-lăudatul (de critica literară bavareză) roman *Brabrant*, al autorului (bavarez) Hans Pleschinski, a fost categorisit în mai nordic cotidian *Frankfurter Allgemeine Zeitung* drept „Gogoasă pe rute maritime”! Efectul imediat al criticii din Nord a fost premiarea promptă a autorului de către Academia de Arte Frumoase (bavareză), într-un meritoriu avânt de patriotism local și de apărare a valorilor indigene. Mă tem că din acest exemplu reies doar prea limpede limitele reputației „obiectivității critice”... Dar sunt convins că o combinație, profesional pusă la punct, de cronici și semnalări literar-artistice, în presă și audio-vizual, pot avea efecte salutare în promovarea anumitor autori, artiști plastici, muzicieni etc din România de azi și de mâine, din care acțiune ar putea profita, nu în ultimul rând, și amatorul de cultură.

În ceea ce privește integrarea noastră în Europa, credeți că elita intelectuală, birocrăția tehnocrată și masele populare au interese și proiecte comune similare sau nu?

La ora actuală, „integrarea europeană”, chiar în Occident, ea se produce cel mult la nivel de capital, investiții și monetar. Domenii în care „masele populare” occidentale au puțin

pacate, o țară continentală, cu granițe terestre. La Rovine, la Podul Înalt, la Călugăreni, micile și bravele oști de boiermași patrioți mai aveau o șansă de a ține piept unor oști numeroase, dar cu puțină știință a teritoriului în care pătrunseseră. În epoca supravegherii prin satelit, nu știu ca România să posede tehnologiile și aparatul capabile să facă față unei asemenea situații. Dacă această necesară integrare va fi însă exclusiv benefică, pentru toată lumea, rămâne de văzut. Am remarcat, totuși, că eu însumi sunt mai rar la Paris, în Italia, în Spania, acum, după desființarea vizelor și a frontierelor interstatale din Comunitatea Europeană, decât pe vremea când trebuia să scot pașaportul de patru ori până la Lisabona...

Cenzura în comunism a afectat procesul comunicării (Fichte, în a sa „Teorie a dreptului”, denumea comunicarea drept „Acțiunea unei libertăți asupra altei libertăți”).

Comunicarea sub comuniști? Poporul român devenise, cu aportul sănguinos al numeroșilor cenzori și al organelor de „monitorizare”, un simplu mediu de transmitere a ordinelor titanului „cârmaci” de un metru și jumătate și al intelectualei lui consoarte, de sus în jos, niciodată de jos în sus. Am primit, în 1987, la München, o videocasetă cu programul Televiziunii din 27 ianuarie, ziua mea de naștere. Telegazetul, pe jumătate

(continuare în pagina 14)

dețin ceva publicitate, în speranța satisfacerii unor interese imediate. Când dl. Adrian Năstase, de pildă, declară că gruparea d-sale e pregătită să preia Puterea și să readucă lucrurile la mersul lor de dinainte de alegerea conglomeratului CDR, mă întreb unde rămâne preocuparea pentru viitorul țării și al poporului ei?! O societate supusă continuu readucerii ei la nivele anterioare poate, eventual, supraviețui, dar nu se poate dezvolta, ajunge să ne uităm la Iran și cât de departe a ajuns acolo civilizația, după instalarea la Putere a aiatolahilor. Cum pot fi realizate democrația, libertatea și pluralismul în România? De la un popor care a reușit între 1821 și 1848 să iasă din șalvari și să se îmbrace europenește, de la o națiune care a realizat între 1848 și 1859 Unirea Principatelor, peste mai puțin de două decenii să-și câștige independența și peste încă patru decenii să realizeze Regatul României Mari, cu o Constituție democratică și un sistem de asigurări sociale la nivel european, de un popor, deci, care în mai puțin de 100 de ani a trecut aceste imense trepte istorice și care înainte de izbucnirea războiului al doilea mondial se afla pe locul 7 din lume în ce privește nivelul de trai ne putem aștepta să-și regăsească, destul de curând, energiile necesare pentru a împlini ceea ce azi pare încă un depărtat ideal. Să nu uităm însă că până și comuniștilor, după un război costisitor, le-au trebuit circa 50 de ani de eforturi continue pentru a anihila realizările anterioare ale românilor și pentru a deturna nația de pe făgașul ei firesc, european, în care se afla.

In ce constă avantajul dublei dvs identități de scriitor? Intenționați să reveniți definitiv în România? (Care sunt cauzele răspunsului dvs)?

Nu mă consider posesorul vreunei „duble identități”, nici în ce privește cetățenia și cu atât mai puțin ca scriitor. Ca identitate națională, mă consider cea mai neînsemnată minoritate etnică, adică un ins, un om, dacă doriți. Ca scriitor? Ce înseamnă „identitate” pentru un scriitor, dincolo de limba în care scrie? Cultura în care se simte acasă. În ce mă privește, crescut în mediul unei literaturi/culturi relativ tinere, cum e cea românească, era normal să-mi rămână suficient timp și interes pentru literatură în general, ceea ce mi-a permis incursiuni lungi și definitorii prin literatura universală. Considerând, în plus, că din literatura română din perioada comunistă pot număra pe degetele de la o mână romanele de interes și pe cele de la ambele mâini poezii de interes care au scăpat printre periile dese ale cenzurii și realismului-socialist ajungând și până la cititorul profesionist care mă credea, pot spune liniștit că îmi aflui mai degrabă identitatea printre autori pur și simplu, indiferent de originea lor etnică! De altfel, citesc și scriu (am fost publicat), uneori, și în engleză, cu aceeași plăcere cu care citesc și scriu în română, sau, mai recent, în germană; asta nu cred că mă investește cu o a treia „identitate”, cea de scriitor/autor englez...

Dificultățile privind o eventuală reîntoarcere a mea în România nu țin atât de domeniul material sau de dorința mea proprie. Am responsabilitatea unui fiu care a început anul acesta studiile universitare și ale unei fiice care a absolvit anul trecut cu succes... clasa întâi. Obligația față de viitorul lor mă reține aici, deoarece nu le doresc șocurile existențiale prin care am trecut eu însumi după părăsirea țării. Asemenea cotituri radicale au spart multe firi mai labile, ruinându-le existența. Ceea ce intenționez, deocamdată, este de a reveni, în țară, mai des decât până acum. Bineînțeles, nu este nimic exclus, cu atât mai puțin o reîntoarcere definitivă în România, pe care, de altfel, din punct de vedere al sentimentelor și interesului sincer pentru

confrați și soarta lor, nu am părăsit-o nicicând. Dacă am părăsit ceva, acel ceva este dictatura comunistă, pentru care chiar că n-am avut vreun pic de dragoste! Ceea ce nu mi-aș dori, însă, chiar deloc, ar fi o reîntoarcere de genul celei pe care am exprimat-o, acum doi ani, cu ocazia primei întâlniri a scriitorilor români, de la Neptun, într-un mini-poem, pe care l-aș reproduce aici, cu permisiunea dumneavoastră:

Întoarcerea exilatului

*Un snop de oase,
feasta-le deasupra
prin goluri albe îmi privesc
iubita,
fecioara caldă -
țărâna mea natală.*

In perioada comunistă, în blocul est-european, România a rezistat prin cultură. Este cultura (și pe viitor) o rampă necesară și singulară pentru europeanizarea noastră?

România, stimată Rhea Cristina, este, prin chiar situarea ei la porțile Orientului, o placă turnantă spre lumea celor 1001 de nopți... Teoria „rezistenței prin cultură”, deși ne poate face plăcere, mai ales nouă, intelectualilor (vorba răposatei Elena C.), ajutându-ne să ne ogoim neliniștile precum fumul albăstrui de canabis sau opaițe, are cam aceeași consistență ca acestea. Putem lustrui linișțiți lampa lui Aladin, nu este nici un rău în asta, dar realitatea dură este că nici măcar prin vaporii de Aurolac nu vom reuși să distingem, în noaptea comunismului, o Cultură Română autentică, robustă și rezistentă, punând cu brațul ei vânjos și ferm stavilă inculturii agresive a unor Dej, a unor Ceaușești și a celor care i-au ridicat și susținut la Putere. Mă rușinez și acum la gândul că, în România, nu a existat decât o unică revistă de tip samizdat (originea etnică a editorilor ei nu importă...); la gândul că, la noi în țară, nimeni nu a ridicat glasul împotriva condamnării a cinci scriitori germani, în 1959, într-un abject proces, la Brașov; mă jenez la gândul că un critic literar de anvergura lui G. Călinescu sau un romancier de talia lui Sadoveanu au cedat rușinos noilor stăpâni, unul scriind romanul „Scrinul negru” (pe când vechea, autentică intelectualitate românească mucezea și murea în lagărele de detenție comuniste!), celălalt scriind „Mitrea Cocor” (pe când țărani din Nucșoara își dădeau sufletul în luptă armată contra Securității comuniste!). Nu, dragă Rhea Cristina, nu România a supraviețuit prin cultură, ci cultura română a reușit, cu greu, cu mari cedări morale, suferind de inaniție, pe trei-sferturi sufocată, în colțuri umbrite, să supraviețuiască comunismului: aidoma cartofilor adăpostiți în pivnițe întunecate, ce-și trimit vreji lipsiți de clorofilă, pe băjbăite, în sus, în speranța de a întâlni o crăpătură din podea, prin care să poată strecura frunzulițe timide, anemiate, spre soare. Marea operă culturală a României s-a împlinit până la comunism, aceasta e realitatea dură. Dar, da, cultura va fi, și pe viitor, și mai ales în viitor, o rampă stringent necesară pentru europeanizarea noastră (și pentru accepția noastră în Europa ca parteneri egali). Nu și suficientă însă. Pentru a reuși să ne apropiem de Europa, cultura română are nevoie de sprijinul la fel de insistent al educației, nu numai școlare, ci înțeleasă și ca formă de (auto)disciplină, și ca regulamente de uzanțe sociale și publice. Iar atât șansele culturii cât și cele ale educației sunt supuse cenzurii severe ale succesului sau insuccesului economic și politic al mișcării pentru democrație.

Cum definiți dvs „Identitatea europeană” (în acest spațiu geografic dintre Atlantic și Urali)?

„Identitatea europeană” este, în acest moment, supusă unor grave teste de către diverse egoisme, mai ales de factură economică, dar și politică. Occidentul

european, relativ avut, se află într-un prelungit regres tehnologic și economic atât față de Statele Unite, cât și față de unele țări asiatice. Creșterea șomajului, dispariția treptată a firmelor mici și mijlocii, ruina treptată a fermierilor mici și mijlocii generează egoisme care pot fi cu ușurință folosite de pescuitorii în ape tulburi, de extremă stângă sau dreaptă. În această situație, bat la poarta NATO și Comunității Europene statele est-europene, Ucraina, Țările Baltice. Germania Federală, de pildă, a investit, din 1989 și până în prezent, aproape 1000 de miliarde de mărci pentru asanarea moștenirii comuniste din fostul DDR. Germanul din Vest îl privește cu crescândă enervare pe fratele său de la Leipzig sau Frankfurt pe Oder, a cărui modestă îmbunătățire a traiului îl costă pe cel din München sau Frankfurt pe Main o parte din propria-i modestă bunăstare... Unde rămâne „identitatea europeană”? Ea rămâne în faptul că toate aceste popoare, dintre Urali și Atlantic, au, mai mult sau mai puțin, rădăcini culturale comune, în civilizația greacă și latină, în arta elină și în dreptul roman, rădăcini întărite de elementul religios iudeo-creștin și de străvechile contacte dintre ele, stabilite pe parcursul istoriei. „Identitatea europeană” ține, după părerea mea, mai mult de domeniul culturii și al valorilor acesteia, comun deocamdată, tuturor națiunilor europene (ce și, prin beneficul aport civilizatoriu anglo-saxon, americanilor, neo-zeelandezilor și australienilor). Și intelectualii, oamenii de cultură, sunt cei mai în măsură să promoveze aceste valori comune, să accentueze similitudinile și să aducă argumentele contră presupuselor diferențe dintre aceste popoare europene.

Care este, în opinia dvs, genul de intelectuali (angrenați în circuitul istoriei) de care are nevoie România pe viitor, în definirea propriilor valori în contextul universalist?

Tipul de intelectual de care are nevoie România? Nu doar România ar avea nevoie de acest gen de intelectual. Este nevoie de oameni de mare creativitate, cu înaltă pregătire de specialitate, stabili din punct de vedere psihic, cu un sistem cartezian de moralitate, sinceri cu ei înșiși și cu ceilalți, devotați propriului popor și părții bune din el (în ce mă privește, îmi este indiferent dacă un bandit este român sau ungur sau englez sau ceh: un bandit rămâne bandit), cu o mare înțelegere pentru cei din jur și necesitățile lor, capabili de caritate față de cei dezavantajați și netimorați în relațiile lor cu Puterea și reprezentanții acesteia. Este nevoie de intelectuali capabili de a lucra îndoit în condiții de stres, cu pregătirea pedagogică necesară pentru a putea transmite celor din jur rezultatele operei lor. Este nevoie de oameni cu spirit care să poată urmări până la capăt proiectele începute, fără ca aspectul acesta să-i lipsească de momentele de visare, de timpul necesar pentru schițarea utopiilor necesare. Este nevoie de intelectuali capabili să-și urmărească propriile interese materiale, fără ca prin aceasta să cadă în meschinărie, capabili și de sacrificii personale, din când în când, în caz de forță majoră. Este nevoie de intelectuali care, chiar dacă ateii, să se comporte ca și când ar fi convinși de existența Creatorului și care să se exprime de fiecare dată ca înaintea Judecății din urmă... Astfel de oameni sunt rari, cum ziceam, nu numai în România. Dar sunt siguri, cunoscând mai mulți tineri cu ocazia vizitelor mele în România din ultimii ani, că din viitoarele generații de intelectuali români nu vor lipsi oameni de acest gen. Pentru mine, un astfel de îmbucurător exemplu îl constituie chiar dumneavoastră...

Interviu realizat de
Rhea Cristina

DESPRE INIMĂ

de

MARIANA PLOAE-HANGANU

Cuvântul **inimă** vine din lat. **anima**, -ae. În latină existau două forme, una masculină **animus**, -i și una feminină, **anima**, -ae. Ambele forme aveau următoarele sensuri fundamentale: „suflet vital”, „aer”, „suflet”, „principiu de gândire”.

Anticii deosebeau forma masculină de cea feminină; **animus**, principiu superior, era masculin, **anima**, principiu supus primului, era feminin. Desemnând spiritul, **animus** era folosit în special în legătură cu dispoziții ale acestuia. A existat în unele epoci tendința de a folosi pe **anima** în locul lui **animus**, dar niciodată invers. În epoca imperială un alt cuvânt tinde să-l înlocuiască pe **animus**, anume **spiritus**. Această folosire se răspândește și devine generală, mai târziu, în limbaj ecleziastic (**Spiritus Sanctus** „Sfântul Duh”).

Animus nu s-a transmis ca formă nici unei limbi romanice, toate au păstrat pe **anima** și **spiritus**, acesta din urmă la început numai cu sens religios. Cu mici excepții, toate sensurile principale și secundare ale celor trei cuvinte latinești se regăsesc însă în toate limbile romanice cu excepția românei. Limba română a moștenit ambele cuvinte latinești, **anima** și **spiritus**; în plus, pentru sensul „spirit”, în special în accepție religioasă, a împrumutat prin intermediul scrierilor bisericesti, din slavonă, pe **duhu** care în românește a dat **duh**. Pentru sensul de „suflet”, româna trimite la o altă formă latină, neatestată însă, **sufflitus** de la **sufflare** „a sufla”. Deci pentru ceea ce era considerat principiu imaterial vital, româna dispune pentru a-l denumi de trei cuvinte: **spirit** din lat. **spiritus**, **suflet** din lat. **sufflitus** și **duh** din sl. **duhu**.

Lat. **anima** a dat în română **inimă**, dar sensurile acestui cuvânt sunt cele ale lat. **cor**, -dis care a dat în celelalte limbi romanice fr. **coeur**, it. **cuore**, sp. **corazón**, ptg. **coração**, ultimele două din lat. **coratione**, un augmentativ al lat. **cor**, -dis.

Această încrucișare semantică a fost posibilă deoarece lat. **cor** însemna „inimă” dar avea și sensurile „suflet”, „sentiment”, „cuget”. Deci, simplificând, putem spune că între cuvântul moștenit din lat. **anima** și cel din lat. **cor** s-a produs o echivalență între sensul de bază al primului cuvânt și unul din sensurile secundare ale celui de al doilea cuvânt. Echivalența a născut în română confuzia formelor provenite din **anima** și **cor**, fiind păstrată prima formă cu sensul fundamental al celei de a doua.

bujor nedelcovici

EXAMENUL
DEMOCRAȚIEI

4 decembrie

* Aud pe stradă o flașnetă.

Melodia mă trimite brusc în copilărie. Pe străzile de la Ploiești trecea uneori câte un flașnetar. Ieșeam în goană din casă și mă duceam la poartă. Ascultam înfiorat cântecul ezitant și purtam cu privirea pe cel care învârtea dintr-o manivelă și dispărea la colțul străzii...

Pentru Proust o **madeleine** înmuiată în ceai a fost un prilej pentru a-i declanșa memoria afectivă. Pentru Patric Süskind **mirosul** a constituit un pretext literar folosit în romanul: **Parfumul**.

Cine a avut inspirația de a utiliza sunetul (**auzul**) ca motiv românesc?

Flașneta continuă să-mi trimită „semnalele ei sonore”, parcă m-ar ruga să n-o uit și s-o invit în scrierile mele...

12 decembrie

* Trebuie să fac ordine! A sosit ziua așteptată. O să arunc, o să rup, o să șterg, o să mă despart de tot ce înseamnă: clișee de gândire, concepte învechite și concepții depășite, scheme inconștiente, idei preconcepute, **idees reçues** cum spunea Flaubert. O să le arunc ca pe niște pantofi folosiți, vechi și ruși, asemănători cu cei care i-am văzut între șinele de metrou din stația Rambuteau. Atunci mi-am zis: „Cine o fi fost nebunul și cum o fi plecat desculț pe străzi?!” Și eu trebuie să merg cu picioarele desculte prin pădurea defrișată de cuvinte și idei uscate! O să încep cu...

Când cobori dintr-o dictatură (ca o maimuță ce alunecă dintr-un copac), nu poți să te îndrepti decât spre democrația liberală de tip parlamentar. Sunt însă popoare care nu sunt apte imediat pentru această formă de guvernământ. Nu au o maturitate politică, conștiință socială și cetățenească. Conștiința drepturilor și datoriilor de cetățean activ și prezent în societate. Populația, datorită nivelului de civilizație, a mentalității și a temperamentului (după aproape o jumătate de veac de totalitarism), trebuie mai întâi educată și pregătită pentru a trece „examenul democrației”. Sunt indivizi (care n-au devenit persoane și nici cetățeni) pentru care democrația (**demos** = popor, **kratos** = putere) nu reprezintă decât un afiș publicitar în spatele căruia se poate ascunde orice. O **potemkiniadă!**

Thomas Mann era împotriva egalității electorale și contesta vocația politică a germanilor: „Țările care acționează cu jumătăți de măsură nu sunt lovite decât de jumătăți de catastrofe și sunt incapabile de un destin adevărat!”

Oare noi, românii, nu cumva am acționat destul de des... cu jumătăți de măsură?

Goethe nu credea în egalitate și nici în democrație. Se proclama liberal.

Schopenhauer și Wagner erau partizanii

monarhiei. „La noi, spunea Wagner, nu există democrație decât în presă”.

Dacă democrația (republica parlamentară) nu este posibilă într-un anumit stadiu de dezvoltare al unei națiuni, care sunt celelalte forme de guvernământ? Monarhia constituțională, monarhia absolută, junta militară, despotismul luminat, dictatura deghizată în **glasnost** sau **perestroika** etc.

Am încetat oare să fiu partizanul democrației? Nu! Dar pe viitor, când o să rostesc cuvintele „democrat sau democrație”, o să mă gândesc cu atenție cui le atribui și dacă este pregătit (rațional și sufletește) să-și asume răspunderile care încep cu puterea și răbdarea de a-l asculta pe cel care are o idee contrară cu a lui și are cel puțin „o dublă viziune” pentru fiecare fenomen (se poate situa pe poziția celui care îl contrazice) din ceea ce numim **furor politicus**.

14 decembrie

* Am găsit povestirea hasidică a „nodurilor”.

„Un vieux rabbin racontait: Chacun de nous est relié à Dieu par un fil. El lorsqu'il commet une faute, le fil est cassé. Mais lorsqu'on regrette sa faute, Dieu fait un noeud au fil. Du coup, le fil est plus court qu'avant. Et le pêcheur est un peu plus près de Dieu! Ainsi, de faute en repentir, de noeud en noeud, nous nous rapprochons de Dieu. Finalement, chacun de nos péchés est l'occasion de raccourcir d'un cran la corde à noeuds et d'arriver plus près de coeur de Dieu. Tout est grâce”.

16 decembrie

* Animalele lovite strigă nu numai din cauza durerii. Ele cer ajutor!...

SCENE DIN PROVINCIA DE NORD-VEST

de GEO VASILE

Nu știm dacă „Peretele cel mai iubit” (Ed. Gutinul 1997) este debutul editorial al lui Ștefan Jurcă, elegantul volum al celor 23 de povestiri necuprinzând nici o referință bio-bibliografică. Oricum, avem de a face cu un prozator **copt**, posesor al unor strategii narative mature și al unui stil deloc inocent. Mereu interesante, scenele din viața provinciei de nord-vest și chiar a autorului, se integrează firesc în universul ficțiunii naționale. Ștefan Jurcă nu este un calofil, nu-și îngăduie voluptăți retorice, performanțele sale se arată în neobișnuita priză la real, la iconomia și metamorfozele acestuia. Captive în materialitatea și dogmele realului, personajele trăiesc resemnate, nu fără a da semne de nesuferință și chiar de disperare. Dar și de goliardică ironie, ca în „Noaptea bufnițoiului”, un scenariu cu scriitor-tată de familie, prins în tran-tranul al vieții la bloc, dar mereu dornic de a evada în textul ce se scrie la concurența dintre memorie și imediatul banal, dintre resentimente și surrogate. Succesul câtorva povestiri rezidă în detașarea aproape cinică a autorului de a relata alert, sacadat întâmplări din viața personajelor ce prin moarte devine destin. O viață fără eroi, fără protagoniști și fără Dumnezeu, în locul căruia dăinuie natura, arborii și animalele, apele curgătoare, vântul și culorile cerului răsfrânte din soare. Elementele naturii constituie o adevărată obsesie a naratorului, un revelator ideal al talentului său, ce se exercită în forță și cu rezultate deasupra mediei în consemnarea detaliului plastic, cromatic, sonor, psihologic ș.a.m.d. Ștefan Jurcă posedă secretul povestirii ce dezleagă fie și pentru o clipă viața de povara tăcerii, fapte anodine declanșează prin rememorare tăria sau căința unei vieți. Se moare imprevizibil, absurd, personajele vin de undeva și se disimulează în anonimatul provinciei, în taina și suferința provizoratului. Din ce trecut fără viitor s-au ivit doctorul, asistenta sau Lucian Străinu, mortul din fântână? Libera circulație între sat și oraș are urmările sale nefaste pentru viața personajelor, fiind una din maladiile sufletului diagnosticată de autor. De care nu sunt scutiți nici localnicii sadea, mântuiți totuși de povestitor prin legitimitatea comunicării lor cu civilizația baștinii, a bunurilor și datinilor respective. Există în carte și o boemă artistică a provinciei ciufulită și veleitară, resemnată sau evazionistă. Tabloul adorat de narator, expus pe „peretele cel mai iubit” se va dovedi o himeră de îndată ce pictorul, devenit „sculptor celebru”, nu și-l mai recunoaște. Ispitit de vis și de soluția onirică, Ștefan Jurcă excelează în a îngemăna narațiunea hiperrealistă cu surpriza metamorfozei kafkiene. Bună

conducătoare de coșmar este povestirea „Frescarii” cu dedublări angelodemonice și manipularea recambolescă a naratorului în timp și spațiu de către personaje. Fervoarea ieșirii din tăcere, mai bine zis din păcatul tăcerii, pune stăpânire pe cuplul din „Joc de cobai”, doi narcisici ce se autoscrutează prin grila teoriei înrudită cu perversiunea. O grabă a comunicării falsificată de reminescente livrești se resimte chiar în neglijența de a construi arborescent a naratorului, dinamica imprevizibilă a afectelor fiind greu de adus pe un fâgaș cât de cât logic. Expert al oralității fără complexe, Ștefan Jurcă știe să simuleze analiza psihologică conformă cu falsele adâncimi abisale în care se complică personajele. În tradiția ilustră a povestirii clasice este scrisă povestirea „Vinul de sărbători”, iscusința introducerii eroilor în scenă iese la iveală în „Necunoscutul”, scriere ce-și ratează sfârșitul luată de plăcerea epică, dialogul în recital din „Bicicletă cu lanț” exaltă disponibilitatea tatălui de a-și credita copiii în detrimentul scriitorului năvălit la vis și absenteism evazionist. „În lumina zăpezii” are loc vindecarea de obsesii, de zgura psihismului, de imposibila idilă: „Ninsoarea de afară mi-a adus în memorie acel Revelion ratat când am încercat zadarnic să-i conving pe-ai tăi să-ți dea voie să mă însoțești la petrecerea noastră. M-ai condus pe scări, boșorogul de

bunicul tău n-avea somn, tușea mereu în camera cealaltă vrând astfel să-mi dea de-nțeleș că n-a adormit și nici n-are de gând s-o facă. Pe treptele de ciment umezite de frigul nopții pentru prima oară și-am simțit gustul de sânge al gurii. De ce a trebuit să simt acest lucru, te-am strâns în brațe fără să am vreo satisfacție, am renunțat să-i înduplec pe ai tăi și-am pornit mahmur spre casă. A doua zi, de fapt în acea zi, că era dimineață când am ajuns, mi-am turnat din sticlele abandonate, nu mai era nimeni să mă aștepte, m-am îmbătat continuând să beau până ce am vomitat și din acel moment, am simțit mereu gustul de sânge al sărutului tău”. Confesiunea acerbă, comportamentistă, în alchimia căreia decelăm misogismul și vindicta juvenilă își are sorgintea în recursul scriitorului la metoda de a verbaliza realul, stăpânindu-l și detașându-se de el terapeutic. Tratându-l în tonalitățile și toanele inspirației, filtru al unei memorii prodigioase. Exerciții în culori locale ale mediului familial aduc în prim plan Denisul Zarandului, departe însă de ispita tezismului poporanist sau a descripției etnografice. O simplă descifrare a unei fotografii vechi are puterea de seducție a efigiilor din legenda veșniciei. Una din multele tentative ale autorului de a se vedea din afară, agent variatnei literare, se realizează în „Portret bibliotecă”. Un alter ego al autorului, heteronomul sau numitul Brădeanu, încinge un taifaș cu sine sau despre singurătate. Un tată de familie ce se respectă nu poate să se abstragă de la problematizarea lumii în implacabilul ei impact unanimist. Despre decadența morală, ce mai. Pe fondul acestei încărcături mediative, scribul Brădeanu își gestionează prietenii, nevasta, copiii, căteii proaspăt fătați, propria fiziologie și zgomotele aferente, tabieturile. Schizofrenia devine corozivă, cinismul autorului atinge cotele bravurii. Cu „Păușu” se termină cartea lui Ștefan Jurcă, ce câștigă definitiv pariul cu povestirea. În trei pagini se pecetluiește viața unui om. O crimă pasională sau de ieșire din nimicnicie spre albia propriului destin, face din Păușu un „om însemnat”, un renegeat al comuniunii. Pierderea inocenței este maladia ce sapă sufletul personajelor din „Peretele cel mai iubit”, pe fundalul unor așezări și peisaje ce poartă încă amprentele dumnezeirii. Într-o adevărare unor răni ascunse și a oarece adevăruri infiltrate în apele freactice ale minții, inimii și literaturii ce acționează de la distanță și peste timp, fără preaviz sau semne premonitorii, se încumetă cu bune rezultate artistice Ștefan Jurcă, băimărean și mittel-european în același timp, autor ce-și trăiește proteic și cu dramatică intensitate, obârșiile, moravurile și locurile apusene ale țării. Cu har, cu o forță de povestitor ieșită din comun. Dovadă că înainte de-a avea o operă, Ștefan Jurcă a avut o viață. Cel puțin la fel de atașantă ca acest excelent volum de povestiri. De a cărui modernă originalitate ne-a convins însăși tehnica și relația autor-personaje. O impresionantă șarjă (bio)energetică este indusă de autor personajelor (pacienților), aceștia preluând informația și urmând ca în transă comenzile. Câștigul energetic este evident al personajelor ce-și vampirizează autorul. Din fericire acesta are legitima voluptate de a se lăsa vampirizat, dar și o putere de revenire nefirească. Ceea ce se va vedea într-o nouă carte, eventual un roman scris cu aceeași martelantă vitalitate conferită de

veronica teodorescu

Vis

Păsări se pierd în adâncuri de gând
Umbra lor albă în ceruri curgând
Norii în urmă-i plâng pe pământ
Urma rămâne grea atârând
Ca un semn dezvelit de-ntrebare
În zare, cerul adoarme.
Pe trupul planetei visând
Rotire de păsări
Scăldate în apele sale
Fălfăit plumburiu de aripi
Întunecă ora ce-adoarme
Cu capul pe stânci

Trecere

Ostenite ninsori peste case
Insomnii traversează orașul
Câinii urlă prelung
Albim odată cu-nserarea
Și străvezii umblăm
Prin mintea lumii noaptea
caut pipăindu-ți tâmplele de aer
golul tău în mine se strecoară.

Adâncul meu (9)

Adâncul meu fără de fund
Cu trupul risipit pe creste
Adâncul meu încercănat la maluri
Abisuri tânguite la ferestre
Adâncul meu învăluie pietrișul de la
glezne
Trezit din amortire
Și la topirea - adâncului pe ceruri
Pietrișul cade iar
Cu somnu-i greu în mine
Strivindu-mi neîmplinitul la ferestre
Adâncul meu tresare
Cu fața-ntoarsă înspre nimeni
Cu umbra spre perpetuum.

Dans amurgit pe pământ

ns gol de trupuri
e.u răsăritu-n oglinzi
Umbra prelinsă-n pământuri
Perechi pierdute-n mine
În dans dezvelit de pământ.
Ne strecurăm în oglinzi pe șoptite
Prindem dansul în palme zbărcite
Afară din oglinzi
Dansul apune
Topit în privirile oarbe
Aripi cu somnul pe pleoape
Ciulinii pământului zgârie dansul
Amurgit pe pământ
Dans cu aripa frântă de lut
Dans răsărit în oglinzi.

Țără a fi, dar trecând ca și seara

Trecători văluresc înserarea
Și valul m-aruncă noptatic
La marginea lumii.
Trecători singuratici m-ating
Răpindu-mi suflarea.
Fără a fi, dar trecând ca și seara
Mă lovesc transparent și noptatic
De lume.

Cu noaptea nepereche

Noaptea-și caută perechea
Bântuind pe la ferestre.

Case înalte
Cu pereți pândiți de ceață...
Case vechi
Fără număr la intrare
Cu obloanele lăsate
Înăuntru lume multă nepereche
Zâmbetele și privirea e trecută-n catalog
Case vechi fără ieșire...
Prin fisura timpului privesc
Mă apropii de ferestre
Sprijin mâinile de geamuri
Și... imaginea de palme mi-e lipită
Dar în jur figuri neclare mă pândesc...
Case vechi fără intrare...
Lângă ziduri sunt cu noaptea nepereche.

Veronica Teodorescu scrie versuri care nu încearcă să strălucească, dar reușesc adesea să lumineze, ceea nu se întâmplă în mod curent în lumea tinerilor autori. Versuri albe, aproape, transparente, dovedind, în egală măsură, sensibilitatea în fața lumii și neadecvarea la lume, se înșiră cuminți de încăpățânate în fragilitatea lor. Ceea ce le lipsește este concretețea și curajul culorii, pericolul care le pânđește este imaterialitatea. Un pericol care este în stare, atunci când nu amenință, să farmece.

Ana Blandiana

Amurgită la tine în gând

Noaptea asta ce se lasă e pătrată
Colțurile-mi zgârâi somnul tremurând
Între pleoape
Sângerând, visu-n oglinzi se scaldă
În mine e-atât de târziu
Și-atât de aproape
Pescărușii cu țipăt prelung - coloană
infinită.
Îmi pipăie umbra tăcerea de lut
Lumina ridată trece prin fire.
Trupuri de plumb merg în neștire
Aripi de păsări în colivii...
Eu, Doamne, cu lumina-mi încercănată
Te caut,
Amurgită la tine în gând.

Trecătorul (99)

Ziua mai picură clipe
Trecătorul grăbește pasul
Pe strada fără sfârșit
Înserarea în trupu-i crescândă

Copaci cu coroana ascunsă în lună
Trecătorul la ușa clădirii
Ciocăne mut.
Transparenți locatarii răspund
Cu foșnetul frunzei desprinsă din lună.

Spre cer

Trec lumi cufundate în somn
Lumi obosite, somnul de gene le-atârână
Până ce pică-n pământ;
Atunci, străvezii și ușori
Se desprind de pământ
Liberi, plutesc spre înalt
Amnezice păsări își uită
Zborul pe lut.
Vechimi de ninsori peste case;
Trotuarul e plin de cer risipit
Copacul scheletic se urcă
Pe propriile-i ramuri la ceruri
Topindu-se alb în văzduh.

Goi, târzi de goi

Doi, goi de trupuri
Ne strivim
Alunecăm răsând în vid
Ne-mpiedicăm de pașii noștri trei
Când unul ni se iscă din noroi

Doi goi de trupuri și idei
Ne-mbolnăvim
Și sărăcim sub poala hainii
Ne-mpiedicăm de pașii noștri trei
Când unul ni se iscă din noroi.

Călătoresc trăsuri

Din mijlocul nopții
Călătoresc trăsuri
Spre capătul ei.
Trăsura se-apropie
Huruind alburii pe pietriș.
Vizitiul mână
Caii de fum.
În oglinzi îi zărim de departe
Cum dă zor să ajungă
Dar imaginea-n pulbere fină
De ceruri
Se schimbă
La noi pe covor.

Vals

Tineri valsează
Întorși cu spatele spre lume
Cu fețele în umbră
Peste trena-i valuri trec
Și nu o udă.
Două trupuri - străvezie îmbrățișare -
Pe malul mării
Albă rătăcire...
Două trupuri depărtându-se în mare
Valuri în rostogolire îi străbat,
Dar nu-i atinge.
Respirările albastre
Găsesc două manechine
Două trupuri despărțite
Valurile duc la țarmuri
Agățate de veșminte și de trupuri
Scoici, meduze și nisip...

În oglinzi

M-afund în apele tale oglinzi
Cioburi de stele obosite la tâmplă
Oglinzi pătrunse de aripi la lună
Labirint de-nserări în aripă.
Afunduri de clipe fără de fund
Joacă-n oglinzi
Valuri se bat de oglinzi în aripă
Labirintul meu de-nserări în oglinzi
Bâjbăie drumul spre-aripă.

La ceasul când marea

La ceasul când marea
Mi-apune sub tâmple
Corabia - și strânge
Pânzele ude
Lumina ridată trece prin fire
Zboruri perechi în cutele vremii
Curg în neștire.

Statuia

Fierbinte sângele ascuns
Prin trupu-i se strecoară
Dar se topește-n carnea de zăpadă
Doar pentru noi vorbește-n vis
Cu buze împietrite
Și vorbele-i se pierd în ceața cârnii
Încremenește gândul în afară
Cu brațele înălțate stă
Ca să cuprindă cerul
Repaus în trupu-i coboară
Și cade lacrimă de cer
Peste tăcerea împietrită.

VIZIONARUL VICTOR EFTIMIU

de MANUELA CERNAT

Tradiția colaborării scriitorilor noștri cu cinematograful s-a afirmat de timpuriu în România. La începutul veacului, primii pași ai producției autohtone se bucurau de solidaritatea aproape unanimă a literaților. Ilustre condeie ale epocii, se la sexagenarul Macedonski la generația lupilor tineri - Liviu Rebreanu, Victor Eftimiu, Emil Gârleanu, Panait Istrati, Haralambie Lecca - se încumetau chiar să scrie scenariu. La rândul lor, poeți și gazetari ca Tudor Arghezi, Ion Minulescu, N.D. Cocea, Mihail Sorbul își fac un punct de onoare din a releva meritele culturale ale noului gen de spectacol, încurajând cu generozitate donchișoții care se zbat întru întemeierea unei industrii autohtone a filmului. Această solidaritate a unor personalități

literare, fie ele consacrate, fie în plină ascensiune, conferă indiscutabil cinematografului greutate culturală.

Cel dintâi pășește în arenă tânărul dar de acum faimosul Victor Eftimiu. „*Frumos ca un zeu mediteraneeen, cu farmec cald, senin, conștiința umană trează, cuprinzătoare și generoasă*”, cum îl va evoca peste ani criticul de teatru Radu Popescu, în 1911, Eftimiu profită de intenția Teatrului Național de a-i monta piesa **Înșir-te mărgărite**, ca să lanseze un inedit și temerar experiment teatral-cinematografic. Cu spirit vizionar, el cutează să ceară includerea în spectacol a unor interludii filmate: toate elementele de acțiune care în piesă se petreceau în afara spațiului scenic, fiind relate de personaje, urmează a fi

vizualizate cinematografic.

Filmate de autor în colaborare cu colegul său de generație, Grigore Brezeanu, regizor și actor al trupei Teatrului Național, și cu chipeșul june prim Aristide Demetriade, distins societar al aceluiași teatru, în seara premierei spectacolului de teatru, secvențele cu pricina sunt proiectate în pauzele dintre acte, pe un ecran instalat în sală.

Deși primită cu ropote de aplauze de către public, bucurăstăenii dovedindu-și o dată mai mult receptivitatea, „*inovațiunea teatru cu cinematograf*” stârnește în presă și în mediile artistice ale capitalei, un incredibil val de polemici de ordin teoretic.

Inamicii experimentului etichetează prezența imaginilor pe pânză în incinta sacră a Naționalului drept o blasfemie, „*o nedemnitate*”, un semn de decadență. Un cronicar teatral se întreabă chiar „*dacă prestigiul artistic al Teatrului Național nu suferea din asemenea întreprindere extra-artistică*”, deși recunoaște ca regizorul „*a știut să adapteze în mod original această nouă invențiune necesităților noastre scenice*”.

În schimb, partizanii, „*inovațiunii*” salută evenimentul ca pe un epocal progres estetic. În fapt, Victor Eftimiu preceda cu doisprezece ani trouvaille-ul lui Rene Clair, care avea imagineze celebrul său **Entracte** pentru pauza unor spectacole suedeze de balet.

teatru

Black & White, cea mai recentă premieră a Teatrului Bulandra, regizată de Florian Pittiș, este un spectacol „ușor”. Chiar și caietul program ne invită/obligă să compunem integrame și rebusuri pentru a afla câte ceva despre autori, interpreți, regie și scenografie. Florian Pittiș a mărturisit direct că i-a plăcut piesa „Who's Who” de Keith Waterhouse și Willies Hall și a adaptat-o simplu pentru spectacolul de la Bulandra. Evident, prin numele regizorului și distribuție, **Black & White** are un „vino-ncoace”. Într-o comedie contemporană, lansată pe malurile Dâmboviței, cuplul Mihai Constantin - Ștefan Bănică jr. nu poate scăpa de începuturile seriei „Liceenii”. Iar când cei doi sunt interpreții unor soți care își înșeală nevestele programatic te duci la teatru pregătit pentru o partidă de răs, la care poți să o admiri pe cocheta Daniela Nane dar și pe Manuela Ciucur, în rolul unei soții care se lasă cât se poate de greu stăpânită de gândul că este înșelată.

Povestea e scurtă: într-un hotel, la sfârșit de sezon, doi bărbați care s-au cunoscut cândva în armată, au plănuit să își petreacă sfârșitul de săptămână în compania amantelor, asigurați pe cât posibil de ochii nevestelor. Black este un mincinos patentat, nu poate să spună decât foarte rar adevărul, și pregătește de fiecare dată câte o poveste alambicată pentru a se sustrage oricărei mărturisiri. Rolul i se potrivește lui Mihai Constantin. Bănică jr. are în spate un ofițer, vrea să fie mereu corect și se laudă că nu

WHO'S WHO

de REMUS ANDREI ION

Frumoasa și talentata Daniela Nane e și în această piesă cu ochii spre spectatori

spune decât adevărul. Situația trebuie complicată într-un hotel în care nu mai există personal, iar drumurile sunt ca într-un labirint. Și atunci amanta lui White începe să facă mofturi, apare întâmplător și nevasta lui White și începe un du-te vino prin hotel,

împănănat cu teorii înfumurate despre minciună și adevăr, despre fidelitate și aventură.

În acest labirint de idei și intrigi de situație, în care toate personajele dialoguri scilpitoare, replici săltărețe fără fraze memorabile, ar fi fost mult mai potrivită o regie dinamică, zglobie, într-un decor mai fantezist decât cel fad, urât chiar compus din draperii de Nina Brumușilă. Piesa englezilor Waterhouse și Hall ar merita o regie care să ne amintească de „Puricele” lui Mălăele, mai mult decât de „Liceenii”. Hazul în crescendo prevestit de Pittiș în momentul lansării spectacolului a rămas doar o ipoteză, deductibilă ce-i drept din text. Divertismentul teatral propus de Florian Pittiș rămâne un experiment doar, cu toată pofta de joc a interpreților. Dar poate că această întâmplare provocată de un actor, regizor, cântăreț, recitator etc., un artist care a ținut mereu la avangardă și la libertatea spiritului va deschide apetitul pentru discuții libere despre spectacole, despre genuri gustate sau nu de publicul larg, despre rostul consumatorului de teatru și statutul creatorului de teatru. Șușotelile criticilor care ies de la premiere vor avea vreodată spectatori?

fapte culturale

„Printre faptele de seamă ale dezghețului cultural care a urmat prăbușirii comunismului în Europa de Est se numără neîndoiește și elaborarea unor istorii ale literaturilor de la periferiile geografice ale spiritualității românești. Iată că, după monumentală „Istorie

fără comentarii

Deschisă a Literaturii Române din Basarabia” a academicianului Mihai Cimpoi, apare, într-o dreaptă și cinstită cumpănire, și „O istorie a literaturii române din Voivodina”, lucrare avându-l ca semnatar pe neobositul cercetător și universitar Ștefan N. Popa, nume întâlnit frecvent în paginile unor publicații precum „Convorbiri literare”, „Cronica”, „Ramuri”, „Tomis”, „Lumina”, „Libertatea” ș.a. Cariera universitară începută în tradiționalul și puternicul centru cultural care este Iașul l-a purtat pe autor prin mai multe universități prestigioase ale zonei balcanice (Chișinău, Belgrad, Constanța, Novi Sad) și dacă adăugăm la aceste fericite „incidente” biografice și pe cel al întrupării unui destin de poliglot bine instalat în arii lingvistice dintre cele mai diverse, concludem de la bun început că e cea mai inspirată adunare de nume pe o operă de-o asemenea anvergură cum este o istorie a literaturii unei comunități de circa 45.000 de vorbitori de limbă românească din Banatul Sârbesc rămân, cum bine se știe, dincolo de granițele administrative ale României după primul război mondial”

(Ion Roșioru - Tomis).

posturi disponibile

Ministerul Culturii organizează, la sediul său, concursuri pentru ocuparea posturilor de redactor șef la publicațiile: Literatorul, Deșteptarea aromânilor, Teatrul azi, la data de 12 februarie 1998 și la Bibliotecă, Revista monumentelor istorice, la data de 13 februarie 1998.

De asemenea, la data de 13 februarie 1998 se organizează concurs pentru funcția de director al Editurii Junimea. Condiții de participare: studii superioare de specialitate; minimum 2 (doi) ani vechime în specialitate. Înscrierile se fac la sediul Ministerului Culturii, până în prețuia concursurilor, inclusiv.

Tematica de concurs poate fi consultată la Direcția cultură scrisă, telefon: 222.84.79. Relații suplimentare la telefon: 617.47.49.

microfoane pentru creatori

Postul nostru central de radio, recunoscut pentru obiectivitatea și promptitudinea de care dă dovadă, nu e parcimonios nici cu creatorii. Fiindcă multe emisiuni și-au schimbat orele de difuzare, vă ajutăm să le pândiți.

În fiecare zi, pe Canalul România Cultural (C.R.C.), la ora 9,50 - „Poezie românească”. Redactor: Ioana Diaconescu.

În fiecare zi, pe C.R.C., la ora 23,50 - „Poezie universală”. Redactor: Dan Verona.

Joi, 12 februarie, pe Canalul România Actualități (C.R.A.), la ora 23,40 - „Univers literar”. Din sumar: Confesiuni nocturne. Invitatul rubricii: poetul Horia Bădescu. Poemul de seară în lectura actorului Mircea Albulescu. Redactor: Titus Vișeu.

Vineri, 13 februarie, pe C.R.C., la ora 21,30 - „Dicționar de literatură universală”. ieșirea din anonim a iconografului antic. Comentariu și traduceri de Ion Acsan. Redactor: Florin Constantin Pavlovici.

Sâmbătă, 14 februarie, pe C.R.C., la ore 12,30 - „Rampa și ecranul”. Din sumar: Un actor și rolurile sale - Dan Condurache; Marin Sorescu, dramaturgul. Redactor: Julieta Țintea.

Luni, 16 februarie, pe C.R.C., la ora 12,30 - „Almanah” (Supliment al Revistei literare radio). Colocviile Bibliotecii Române din Freiburg. Redactor: Ileana Corbea.

Pe C.R.C., la ora 20,30 - „București, istorii scrise și nescrise”. Școala Centrală. Colaborează: prof. univ. dr. Florica Dimitrescu. Redactor: Victoria Dimitriu.

Marți, 17 februarie, pe C.R.C., la ora 12,30 - „Sfârșit de veac și de mileniu”. Literatura dramatică română post-decembristă. Redactor: Dorin Orzan.

Pe C.R.A., la ora 23,45 - „Scriitori la microfon”. Zoe Dumitrescu Bușulenga. Redactor: Liviu Grăsoiu.

Miercuri, 18 februarie, pe C.R.C., la ora 21,30 - „Portrete și evocări literare” Eta Boeriu. Colaborează Cornel Regman, Nicu Caranica, fratele scriitoarei și Ștefan Aug. Doinaș. Redactor: Anca Mateescu.

Biblioteca noastră

1). **Jurnal** (Alice Voinescu), memorii, ed. Albatros, preț neprecizat.

2). **Teatru** (George Genoiu), teatru, ed. Rampa și ecranul, 20.000 lei.

3). **Din amintirile unui secretar de redacție** (Al. Baciuc), memorii, ed. Cartea Românească, preț neprecizat.

4). **Focul matematic** (Simona Grazia Dima), versuri, ed. Eminescu, preț neprecizat.

5). **Dezlipește femeia** (Viorel Mirea), versuri, ed. Prier, preț neprecizat.

6). **Întotdeauna ploaia spală eșafodul** (Cassian Maria Spiridon), versuri, ed. Axa, preț neprecizat.

7). **Miezul nopții însorite** (Pavel Pereș), versuri, ed. „Viața Românească”, preț neprecizat.

8). **Frica lui Canetti** (Rudiger Wischenbat), eseuri, ed. Univers, preț neprecizat.

9). **Retorica poeziei** (Grupul U - trad. Mariana Ionescu), eseuri, ed. Univers, preț neprecizat.

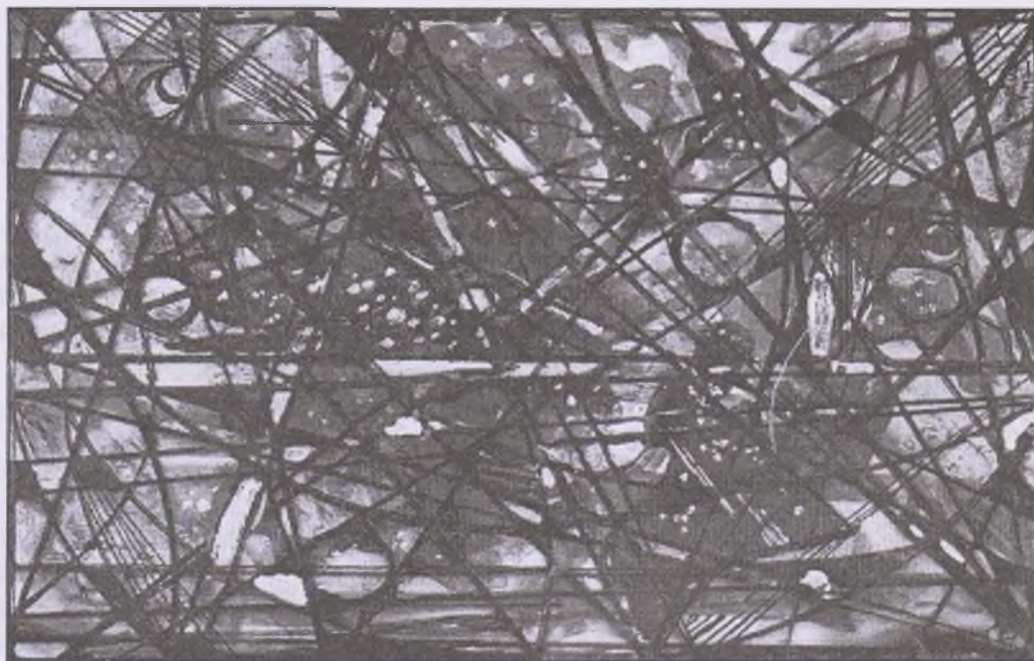
10). **Resurecția lui Dionysos** (Mihai I. Spăriosu), eseuri, ed. Univers, preț neprecizat.

11). **Târziu** (Vera Călin), eseuri, ed. Univers, preț neprecizat.

12). **Jurnal** (Withold Gombrowicz), trad. Olga Zaicic, memorii, ed. Univers, preț neprecizat.

14). **Lacrimă cu zăvor** (Dumitru Nicodim), versuri, ed. Mustang, preț neprecizat.

15). **Almanahul celebrităților de la sfârșit de mileniu** (George Genoiu), ed. Princeps, 20.000 lei.

sophia de mello breyner andresen

POVESTIRI EXEMPLARE

De origine daneză pe linie paternă, Sophia de Mello Breyner Andresen s-a născut în 1919 în Porto (Portugalia) și trăiește în prezent la Lisabona.

*A debutat în 1944 cu un volum de poezii, **Poesias** și este cunoscută îndeosebi ca poetă. În 1964 a primit Marele Premiu de Poezie al Societății Portugheze de Literatură pentru volumul de poeme **Livro Sexto** (A șasea carte). Multe din volumele sale de poezii au fost traduse în spaniolă, franceză, engleză și germană. Ea însuși traducătoare, a tălmăcit în portugheză **Purgatoriul** lui Dante, pentru care a primit medalia de recunoștință din partea guvernului italian; de asemenea a tradus în franceză fragmente din opera lui Camoens, Fernando Pessoa, Cesário Verde, Mario de Sá Carneiro. Vocația de scriitor complet a apropiat-o pe scriitoarea portugheză și de proză. **Povestirile exemplare** ale Sophiei de Mello Breyner aduc în discuție funcția exemplară a literaturii, uzul și abuzul practicii simbolice a scriiturii. Din fiecare povestire, autoarea a vrut să facă un exemplu așa cum vine să confirme și citatul din Cervantes pe care Sophia de Mello Breyner Andresen îl așează în deschiderea volumului*

„Le-am dat numele de **exemplare**, și dacă te uiți bine nu există nici una din care să nu poți scoate un exemplu”.

Cervantes, **Cuvânt către cititor** în
Nuvela exemplare

PORTRETUL MONICĂI

Monica este o persoană atât de nemaipomenită, încât reușește să fie în același timp o bună soție, mamă iubitoare, să fie mereu pusă la patru ace, să fie președinta „Ligii Internaționale a Femeilor Inutile”, să-și ajute soțul în afaceri, să facă gimnastică în fiecare dimineață, să fie punctuală, să aibă nenumărați prieteni, să dea multe petreceri, să meargă la multe petreceri, să nu fumeze, să nu îmbătrânească, să-i placă de toată lumea, toată lumea s-o placă pe ea, să vorbească de bine pe toată lumea, toată lumea s-o vorbească de bine, să colecționeze linguri din secolul al XVI-lea, să joace golf, să se culce târziu, să se scoale devreme, să mănânce iaurt, să facă yoga, să-i placă pictura abstractă, să fie membră a tuturor societăților muzicale, să fie mereu bine dispusă, să fie un exemplu de virtute, să aibă mult succes și să fie foarte serioasă.

Am cunoscut în viața mea multe persoane asemănătoare cu Monica. Dar erau doar caricatura ei. Uitau mereu sau de yoga sau de pictura abstractă.

În spatele aparențelor este o muncă

grea, fără nici un moment de liniște și o disciplină severă și continuă. Se poate spune că Monica muncește din zori în zori. De fapt, ca să câștige tot acest enorm succes și toate aceste bunuri glorioase pe care le are astăzi, Monica a trebuit să renunțe la trei lucruri: la poezie, la dragoste și la credință. Poezia este dăruită oricărui om doar o dată în viață, iar efectul negării ei este ireversibil. Dragostea este dăruită rareori și cel care o neagă de câteva ori nu o mai întâlnește niciodată. Dar credința este dăruită fiecărui om din nou, în fiecare zi și din această cauză acei care renunță la credință sunt obligați să repete negația în fiecare zi.

Lucrul acesta o obligă pe Monica să urmeze o disciplină severă. Cum se spune la circ, „orice neatenție poate cauza moartea artistului”. Monica este însă întotdeauna atentă. Toate hainele sale sunt bine alese și toți prietenii ei sunt folositori. Ca un instrument de mare precizie, ea măsoară gradul de utilitate al tuturor situațiilor și al tuturor persoanelor. Și ca un cal bine dresat, ea sare fără să atingă obstacolele și netezește toate cărările. Pentru acest lucru îi merge bine în toate, până și în nenorociri.

Ospețele Monicăi decurg de asemenea întotdeauna foarte bine. Fiecare loc la masă este o investiție de capital. Mâncarea este nemaipomenită, în conversație toată lumea este de acord pentru că Monica nu invită niciodată persoane care pot avea

opinii inoportune. Ea-și pune inteligența în slujba stupidității sau, mai exact, inteligența ei este făcută din prostia celorlalți. Aceasta este forma de inteligență care garantează dominația. De aceea imperiul Monicăi este solid și mare.

Ea este intima președinților și a bancherilor și este de asemenea intimă manichiuristelor, casierilor de bancă și a coafezelor. Când își face apariția într-un coafor sau magazin, vorbește întotdeauna pe un ton mai ridicat, așa încât toți să înțeleagă că a sosit. Și îndată se îngrămădesc în jurul ei și manichiuristele și casierii. Sosirea Monicăi este oriunde și întotdeauna un succes. Când ea se află pe plajă chiar și soarele se enervează.

Soțul Monicăi este un terchea-berchea pe care Monica l-a transformat într-un foarte important om de afaceri. Din acest bărbat plictisitor, Monica a scos cel mai mare profit. Ea îl ajută, ea îl sfătuiește, ea îl conduce. Când este numit administrator a încă ceva, de fapt Monica este cea care este numită. Ei nu sunt bărbat și femeie. Nu sunt un cuplu. Sunt, înainte de orice, asociați, lucrând pentru succesul aceleiași firme. Contractul care îi unește este indisolubil pentru că divorțul ar ruina toate situațiile mondene. Lumea afacerilor este bine gândită.

Și pentru că Monica a renunțat la credință, se dedică cu multă trageră de inimă operelor de caritate. Tricotează pulovărașe pentru copiii pe care prietenii ei îi condamnă la foame. Câteodată, când pulovărașele sunt gata, copilașii au murit deja de foame. Dar viața continuă. Și succesul Monicăi la fel. În fiecare an pare mai tânără. Mizeria, umilirea, ruina nu rod nici măcar tivul veșmintelor ei. Între ea și cei umiliți și oropsiți nu este nimic în comun.

Pentru aceasta Monica se află în cele mai bune relații cu Principele acestei lumi. Ea este cea mai fidelă susținătoare a lui, cea care ridică osanalele cele mai glorioase virtuților sale, este admiratoarea operei lui care se află în serviciul ei, admiratoarea spiritului lui de care ea se servește.

Se poate spune că în orice edificiu construit în aceste vremuri a fost întotdeauna o piatră pusă de Monica.

Sunt câteva luni de când n-am mai văzut-o pe Monica. De curând mi s-a povestit că la o petrecere a fost văzută discutând aprins cu Principele acestei lumi. Vorbeau amândoi în mare intimitate. Bineînțeles, nu este nici un rău în asta. Toată lumea știe că Monica este seriozitatea în persoană și toată lumea știe că Principele acestei lumi este un om auster și cast. Nu dragostea îi unește. Ceea ce îi unește este tocmai o voință fără dragoste.

Este normal ca el să-și arate public

gratitudinea pentru Monica. Știm cu toții că ea este cel mai mare ajutor pe care el îl are, cea mai solidă bază a puterii lui.

OMUL

Era într-o după amiază de la sfârșitul lui noiembrie al nici unei toamne.

Orașul își ridică pereții lui de piatră întunecată. Cerul era înalt, trist, de culoarea frigului. Oamenii mergeau, împingându-se unii pe alții, pe străzi. Mașinile treceau în goană.

Să fi fost orele patru ale unei după amiezi fără soare și fără ploaie. Era multă lume pe stradă. Mergeam repede. La un moment dat, m-am aflat în spatele unui om sărăcăcios îmbrăcat care ducea în brațe un copil blond, unul dintre acei copii a căror frumusețe nu se poate descrie. Era frumusețea unei dimineți de vară, frumusețea unui trandafir, frumusețea unei picături de rouă, toate adăugate incredibilei frumuseți a inocenței umane.

„Vreau să văd, privirea mea a rămas, pentru un moment, nedezipită de fața copilului. Dar omul mergea încet, iar eu, luată de mulțime, am trecut în fața lui. Când l-am depășit, am întors capul înapoi ca să mai văd încă o dată fața copilului.

Atunci am văzut chipul bărbatului. M-am oprit pe loc. Era un om extraordinar de frumos, de aproximativ treizeci de ani și pe ale cărui trăsături erau însemnate mizeria, abandonul, singurătatea. Hainele lui, atât de decolorate încât păreau verzui, lăsa să se ghicească un corp mâncat de foame. Părul era castaniu-deschis, cu cărare la mijloc, mai lung decât tunsoarea obișnuită. Barba era nerasă de multe zile. Scobită de mizerie, fața arăta desenul perfect al oaselor. Dar lucrul cel mai amos din toate erau ochii, ochi deschiși la culoare, luminoși de singurătate și de duioșie. Chiar în clipa în care l-am zărit, omul a ridicat ochii spre cer.

Cum aş putea să vă redau gestul lui?

Era un cer înalt, fără îndoială de culoarea frigului. Omul ridicase capul spre cer cu gestul cuiva care, trecând peste toate limitele, când deja nu mai are nimic de dat, iese din sine, căutând afară un răspuns. Pe fața lui se prelingea suferința. Expresia chipului lui oglindea în același timp resemnare, frică și întrebare. Mergea încet, foarte încet pe trotuar, aproape de zidurile caselor. Mergea drept, ca și cum întreg corpul ar fi fost ridicat într-o întrebare. Capul dat pe spate privea cerul. Dar cerul era doar o mare de liniște.

Totul s-a petrecut într-o clipă așa că eu, care-mi aduc aminte atât de bine de hainele omului, de fața lui, de privirea și gesturile lui, nu pot să-mi amintesc bine de ceea ce se petrecea înăuntrul meu. Era ca și cum, privind pe acel om, aş fi rămas golită de orice simțământ dinăuntrul meu.

Mulțimea continua să treacă pe lângă noi. Eram în centrul centrului orașului. Omul era singur, singur. Valuri de oameni treceau pe lângă el fără să-l vadă. Numai eu rămăsesem pe loc, fără noimă. Omul nu mă privea. Am vrut să fac ceva, dar nu știam ce. Era ca și cum singurătatea lui ar fi fost dincolo de oricare gest al meu, ca și cum ea l-ar fi separat de mine și ar fi fost prea târziu pentru orice cuvânt, pentru că nimic nu mai avea nici un rost. Era ca și cum aş fi fost cu mâinile legate. Așa ceva doar în vis se mai poate întâmpla, când ai vrea să faci ceva și totul îți este potrivnic.

Omul mergea încet. Eu rămăsesem nemișcată, în mijlocul străzii, în contra sensului în care înainta mulțimea de oameni. Simțeam cum orașul întreg mă

împingea și mă separa de om. Părea că nimeni nu-l vedea cum mergea încet, aproape lipit de zidul de piatră rece, cu un copil în brațe și capul pe spate, privind cerul. Acum îmi vine în minte la ceea ce aş fi putut să fac; ar fi fost nevoie să mă hotărâsc repede, dar sufletul și mâinile îmi erau grele de nehotărâre. Nu-mi era deslușit în minte ceea ce trebuia să fac. Știam doar că stam acolo, în mijlocul drumului, neputincioasă și nehotărâtă. Lumea mă tot împingea, iar un orologiu bătu în depărtare.

Mi-am amintit că cineva mă aștepta și că eram deja în întârziere. Oamenii care nu vedeau bărbatul începeau să mă vadă pe mine. Era imposibil să mai rămân acolo nemișcată.

Atunci, ca un înotător care este luat de curent și, renunțând să mai lupte, se lasă dus de valuri, așa și eu nu m-am mai opus presiunii mulțimii și m-am lăsat dusă de valul de lume, departe de acel om. Dar chiar și atunci când mă îndepărtam, înconjurată peste tot de umeri și capete, imaginea bărbatului continua să rămână suspendată în ochii mei. Și dintr-o dată se născu în mine senzația confuză că exista în acel chip ceva sau cineva pe care eu îl cunoșteam. Într-o clipă am memorat toate locurile pe unde am trăit. Am derulat

înapoi filmul timpului. Imaginile se perindau nesigure, puțin tremurate și rapide. Dar n-am întâlnit nimic. Am încercat să revăd și să cuprind toate amintirile din tablouri, cărți, fotografii. Dar imaginea bărbatului nu semăna cu nimeni: capul care privea cerul cu o expresie de nesfârșită singurătate, abandon și întrebare.

Și din cotlonul cel mai ascuns al memoriei, chemate parcă de imaginea bărbatului, încet, foarte încet, mi-au apărut inconfundabilele cuvinte:

„Tată, Tată, de ce m-ai părăsit?”

Atunci am înțeles de ce bărbatul pe care îl lăsasem în urmă nu mi-a părut străin: chipul lui era identic cu celălalt chip pe care mi-l făuriser eu, în mintea mea când am citit cuvintele:

„Tată, Tată, de ce m-ai părăsit?”

Era aceeași poziție a capului, aceeași privire, aceeași suferință, același abandon, aceeași întrebare. Dincolo de durerea trădării oamenilor, dincolo de agonia cărnii, începea proba ultimului supliciu: tăcerea lui Dumnezeu.

*

M-am întors. Mergeam contra curentului mulțimii. Mă temeam că l-am pierdut. Erau doar oameni, oameni, umeri, capete, umeri. Dar, dintr-o dată, l-am zărit.

Se oprise, dar continua să țină copilul în brațe și să privească cerul.

Am alergat, împingând aproape lumea care trecea. Eram la doi pași de el. Dar, în acel moment, exact în acel moment, omul a căzut la pământ. Din gura lui începu să se prelignă un fir de sânge, iar ochii mai păstrau încă aceeași expresie de nesfârșită răbdare.

Copilul căzu cu el și plângea în mijlocul străzii, ascunzându-și capul în pulpana hainei bărbatului, acum plină de sânge.

Lumea se opri și se făcu roată în jurul bărbatului. Umeri mai puternici decât ai mei mă împingeau înapoi. Eram în afara cercului mulțimii. Am încercat să-l străpung, dar n-am reușit. Oamenii, strânși unii într-alții, păreau un singur trup. În fața mea erau bărbați mai înalți decât mine, care mă împiedicau să văd. Am încercat să zăresc, am cerut voie, am împins chiar, dar nimeni nu m-a lăsat să trec. Am auzit văicăreli, ordine, claxoane. Apoi am văzut o ambulanță. Când cercul se desfăcu, bărbatul și copilul dispăuseră.

Mulțimea se împrășteie, iar eu am rămas în mijlocul străzii, mergând înainte, dusă de valurile de oameni.

*

Au trecut mulți ani de atunci. Cu siguranță că omul a murit. Dar el continuă să existe lângă noi. Pe străzi.

Traducere și prezentare de Mariana Ploae-Hanganu

CONVERSATIE ÎN BABILON

de UMBERTO ECO

(Între Tigru și Eufrat, la umbra grădinilor suspendate, nu cu multe mii de ani în urmă).

URUK - Îți plac aceste cuneiforme? Sistemul meu de servoscriere mi-a creat în circa zece ore tot începutul codului lui Hammurabi.

NIMROD - Ce e? Un **Apple Nominator** din Eden Valley?

URUK - Ești nebun? Pe ăia nu ți-i mai iau înapoi nici măcar la târgul de sclavi din Tir. Nu, acesta este un servoscriptor egiptean, un **Toth 3Megis-Dos**. Consumă foarte puțin, un pumn de orez pe zi, și scrie inclusiv cu hieroglife.

NIMROD - Îi umpli memoria degeaba.

URUK - Dar formatează în timp ce copiază. Nu mai ai nevoie de un servoformator care ia argila, modelează tăblița, o pune să se usuce la soare, iar apoi un altul scrie. El modelează, o usucă la foc și scrie direct.

NIMROD: - Însă utilizează tăblițe de 5,25 coti egipteni și cântărește vreo șaizeci de kilograme. De ce nu-ți iei unul portabil?

URUK - Ce face? Un diascop dintr-acelea caldeene cu cristale lichide? O magie!

NIMROD - Nu, un servoscriptor pitic, un pigmeu african aclimatizat la Sidon. Știi doar cum sunt fenicienii, copiază totul de la egipteni, iar apoi miniaturizează. Uite: **laptop** scrie așezat chiar pe genunchii tăi.

URUK - Ce scârboșenie, iar pe deasupra mai e și cocoșat.

NIMROD - Normal, i-au introdus o plăcuță în spinare pentru backup-ul rapid. O lovitură de bici și îți scrie direct în **Alfa-Beta**: vezi, în loc de **graphic mode** utilizează un **text mode**, cu douăzeci și unu de caractere faci totul. Compactezi codul lui Hammurabi în câteva tăblițe de 3,5.

URUK - Iar apoi trebuie să-ți cumperi și un servotraductor.

NIMROD - Nici vorbă. Piticul are traductorul încorporat, o altă lovitură de bici și-ți retranscrie în cuneiforme.

URUK - Face și grafica?

NIMROD - Obligatoriu, nu vezi că e de culoare? Cine crezi că mi-a făcut toate planurile pentru Turn?

URUK - Dar ai încredere? Dacă apoi se prăbușește totul?!

NIMROD - Nici vorbă! A încărcat în memorie **Pytagoras-ul** și **Memphis**

Lotus-ul. Tu îi dai măsurile plane, o lovitură de bici, iar el îți proiectează un zigrat în trei dimensiuni. Pentru piramide, egiptenii mai aveau nevoie de sistemul **Moses** cu zece comandamente, care cerea un **link** de zece mii de servoconstructori. Și nu erau deloc **friendly**. Numai **hardware** învechit, pe care au trebuit să-l arunce în Marea Roșie, de s-au răsculat până și apele.

URUK - Și pentru calcul?

NIMROD - Vorbește și în **Zodiak**. Îți arată cât ai clipi horoscopul și **what you see is what you get**.

URUK - Costă mult?

NIMROD - Vezi, dacă îl cumperi aici nu-ți ajunge recolta dintr-un sezon, însă dacă pui să ți-l achiziționeze din micile târguri din Byblos îl obții pentru un sac de semințe. Fără îndoială că trebuie să îl hrănești bine, fiindcă, știi, **garbage in garbage out**.

URUK - Mde, eu mă descurc încă bine cu egipteanul meu. Dacă piticul tău compatibil cu **3 Megis-Dos-ul** meu, n-putea să-l pui să învețe cel puțin **Zodiak-ul**?

NIMROD - Ar fi ilegal, fiindcă atunci când îl cumperi trebuie să juri că îl ții numai pentru uzul personal... Dar, de fapt, toți o fac; bine, să-i punem în legătură. Numai că nu aș vrea ca al tău să aibă virus.

URUK - Este sănătos ca un pește. Mai curând, ceea ce mă îngrijorează este faptul că în fiecare zi mai inventează un limbaj nou și în final vom ajunge la încurcarea programelor.

NIMROD - Fii liniștit, nu aici la Babel, nu aici la Babel.

În românește de
Mihai Banciu

confluențe

Opera artistică, poetică și plastică a creatorului George Dumitrescu, înscrisă în patrimoniul spiritualității românești, vădește vocație harică și misiune. - Revelează o nestăvilită destăinuire cu teme ce se înscriu în hotarele vieții, între geneză și finitudine - resimțire însă precum o trecere fără sfârșit, într-o succesiune cu întrezăriri și cu elanuri mereu înnoite. Se ivesc două lumi în interdependență - astfel încât procesul în tranziție se desfășoară străveziu prin Cruce spre Înviere.

Părintele Galeriu

Tăcerea este gând încremenit în clipă

În iureșul frenetic al orelor ce zboară,
Tăcerea se-ntrupează cu timpul suspendat
Și din simțiri și gânduri ce tainic ne-nfioară,
Ne prevestește pacea ce-n noi s-a cufundat.
Tăcerea e îndemn, strunit chiar din plecare,
Nesocotind-o preget, ea însăși renunțare
E-o cladă adiere ce-n noi s-a furișat,
Sunt potoliri de ape scăpate de furtună
Și-ngemănate tihne ce-n suflet se adună.
Tăcerea-i îngânare, vremelnic stăvilită
Și vorbă vrând să zboare, în cuib zăgăzuită;
Tăcerea-i zăbovire, e grai rămas în drum
Împăciuite liniști pentru aici și-acum;
Tăcerea este gând ce-n taină se-nfiripă
Sunt stoluri de cuvinte, încremenite-n clip

N.R.

Pe lângă poezia pe care o publicăm în acest număr, reproducem și câteva picturi ale lui George Dumitrescu.

O SCURTĂ ISTORIE A UNEI MARI LITERATURII

de ANCA VAIDESEGAN

Lipsea această carte din rafturile noastre. De fapt, lipsește și una similară despre literatura română din rafturile prietenilor noștri străini. De câte ori nu am fost rugați, fiecare în domeniul său de activitate, să recomandăm, bunăoară, vreo istorie a literaturii noastre, vreo istorie tout court a poporului nostru, într-o limbă și o formă accesibile nespecialiștilor. Prin Călinescu, prin Giurescu, este evident că nu putem ieși peste graniță către această adresă.

Așadar, **Scurta istorie a literaturii braziliene**, de Antonio Olinto, umple, lateral, un gol. Astăzi, când literaturile țărilor latino-americane ne sunt din ce în ce mai familiare, când surprindem uneori la scriitorii noștri priviri aruncate spre cealaltă lume romanică, aceea care depășește extremitatea europeană și se întinde pe vastul continent de dincolo de Ocean, iar la cititorii noștri constatăm o adevărată pasiune, această sinteză și, totodată, sistematizare a fenomenului literar specific nu poate fi decât salutată cu bucurie.

Când sinteza este alcătuită de un romancier și poet cunoscut deja în țara noastră prin două romane¹, bucuria noutății se dulcează cu plăcerea lecturii.

Într-adevăr, autorul „narează” povestea literaturii sale. Ritmul este adesea sfâștos, cu perioade largi, cu argumente extrase nu numai din fapte, ci și din mentalități și tendințe, cu nu puține trimiteri pertinente spre literatura universală. Un exemplu: „Situată la extremitatea occidentală a Europei, Portugalia nu avea cum să se extindă... A ales Oceanul și, prin el, a schimbat perspectivele omului european și a deschis un orizont nou unei culturi ce părea să-și fi atins punctul de saturație” (p. 13).

Întâlnim, în primele capitole, vaste priviri de ansamblu: „Lua sfârșit secolul al XVI-lea și Brazilia își continua, în condiții diferite, lupta a da formă și limbaj unui teritoriu nou” (p. 18); sau „După ce fusese producătoare de trestie de zahăr, de bumbac și de tutun, Brazilia devenea acum prima exportatoare de aur și diamante a epocii, poziție pe care avea să o piardă abia în secolul al XIX-lea” (p. 23); sau: „... secolul (al XVIII-lea) începuse rău, Inchiziția condamnând la moarte pentru prima și singura dată un scriitor brazilian” (p. 26).

Ajungând la secolul al XIX-lea, Antonio Olinto își dublează vocația de povestitor cu aceea de critic literar. El se oprește pe îndelete la numele mari: Machado de Assis, Euclides da Cunha, apoi, în secolul al XX-lea, Jorge Amado, Guimarães Rosa, Clarice Lispector etc.

Pe măsură ce se apropie de contemporaneitate, ritmul se schimbă, devine rapid, aproape sincopat. Olinto vrând parcă să nu scape nimic și pe nimeni, dar nici să irite

printr-o înșiruire monotonă de nume și date.

Nu putem trece cu vederea câteva splendide exemple de cum se poate face literatură comparată: „Încă nu a făcut nimeni o comparație critică între povestirile lui Machado de Assis și cele ale lui Anton Cehov... În povestiri se întâlnesc Machado și Cehov, brazilianul fiind cu douăzeci și unu de ani mai în vârstă decât rusul. Studiul comparativ al prozei scurte a fiecăruia dintre ei este o lucrare pe care o sugerez cercetătorilor literari, deoarece ea le-ar da posibilitatea de a face analize pertinente și descoperiri, mai ales prin diferențele vizibile, și nu atât prin asemănările dintre Brazilia și Rusia, în acel sfârșit de secol al XIX-lea” (p. 39); la fel: „În viitor, trei narațiuni mai mult sau mai puțin scurte vor putea fi considerate drept tipice pentru apogeul atins de proza narativă mondială ca succesoare a poemului - care - povestește - ceva în perioada care începe cu Tolstoi ca să ajungă până în zilele noastre. Este vorba de **Moartea lui Ivan Ilici**, de Tolstoi însuși; de **Bătrânul și Marea**, de Ernst Hemingway; de **Moartea și Moartea lui Quincas Berro Dagua**, de Jorge Amado. Trei literaturi diferite, trei limbi, trei unghieri de vedere, trei tehnici. A rusului, fixându-se în cotidianul dureros atins de final. A nord-americanului, scoțând în relief situația de luptă a omului cu elementele. A brazilianului, dezbăluind latura picarească a unei opțiuni între două vieți (și/sau două morți). Tehnica minuțioasă a lui Tolstoi, narațiunea oscilând între epos și calm a lui Hemingway și umorul liber al lui Jorge Amado (în încă de climatul poemului, sunt poezie, dar se constituie deja în produse finite ale unui tip nou de narațiune, ale unei maniere de a rezuma într-o povestire fragila indestructibilitate a omului” (p. 63). Cum să nu remarcăm faptul că însăși maniera de a scrie a lui Olinto ține de climatul poeziei!

Comparațiile cu literatura universală, chiar dacă se prezintă uneori doar sub formă de flash-uri, sunt izbitoare: „La fel ca Dickens în Anglia, Jorge Amado a schimbat Brazilia” (p. 66).

Ne-a făcut plăcere să constatăm că, atunci când Olinto enumeră orașele unde s-a pus în scenă piesa **Vulpea și strugurii**, de Guilherme Figueiredo, pretutindeni cu un enorm succes, Bucureștiul nu este omis.

Antonio Olinto nu se oprește numai la cei pe care istoria literară îi consemnează drept scriitori propriu-ziși. În țara sambei și a Carnavalului, textierii de muzică populară („putând fi socotiți astăzi urmași ai trubadurilor medievale”) (p. 90), autorii literaturii foiletonistice și cu vânzare prin bâlciuri („promotorii ai unei verigi intermediare între literatura de tarabă și un soi de jurnalism popular”) (p. 91) își găsesc și ei locul în această **Scurtă istorie**.

Printre multele afinități existente între Brazilia și România, „cele două extremități geografice ale latinității”, cum le numește Antonio Olinto, remarcăm și propensiunea scriitorului spre jurnalism, în epocile de criză. Următoarele fraze se pot aplica atât prozatorilor și poeților români: „În teza care unește jurnalismul și literatura predomină definiția că jurnalismul este «literatură sub presiune». Presiunea timpului și spațiului. Presa braziliană a dobândit, o dată cu libertatea cucerită în anii '80, după perioada de cenzură, o forță încă necunoscută vreodată, ceea ce a transformat pe fiecare autor de articol iscălit și pe fiecare deținător de rubrică într-un analist și critic al evenimentelor și personalităților influente în țară” (p. 111).

Autorul atrage la un moment dat atenția asupra unei particularități braziliene care (păstrând - chiar la propriu - proporțiile) ne trezește de asemenea ecouri și accente familiare. Este vorba de unitatea lingvistică a poporului brazilian care numără peste 160 de milioane de inși și stăpânește un teritoriu de peste 8,5 milioane de kilometri pătrați. Pe această imensă întindere, populată de un imens număr de locuitori, se vorbește o singură limbă, portugheza, deosebirile regionale afectând doar pronunția și fiind cu totul neglijabile. Este evident că, la fel ca la noi, și în cazul îndepărtaților noștri frați întru latinitate, unitatea politică a țării a fost determinată de limbă.

Traducătoarea cărții, Micaela Ghișescu, ne-a obișnuit deja cu redarea impecabilă, în românește, a operelor unor mari autori din literaturile de limbă portugheză și spaniolă. Faptul că s-a aplecat acum asupra unei lucrări de referință (cap de serie al unei colecții, **Brasiliana**, patronată de Ambasada Braziliei la București) este, prin numele traducătoarei, el însuși o referință. Cartea se citește pe nerăsuflăte și, grație fluenței traducerii, cu sentimentul că ea a fost scrisă în limba noastră.

Cu ani în urmă, în 1986, prin strădania distinsului romanist clujan, Marian Papahagi, s-a tradus în românește **Literatura braziliană** a unei foarte cunoscute cercetătoare italiene, Luciana Stegagno Picchio, lucrare masivă, cvasi-exhaustivă în momentul apariției ei la Roma, în 1972. Operă de referință, însumând aproape 700 de pagini dese de consemnări, comentarii și citate, ea se adresează în primul rând specialiștilor. **Scurta istorie a literaturii braziliene** vine astăzi cu o altă adresă: publicul larg, care are astfel ocazia să plaseze lesnicios în context lecturile pe care deschiderea noastră spre una dintre importante literaturi sud-americane i le pune la dispoziție. Am saluta publicarea unor asemenea breviare referitoare la cât mai multe literaturi din continentul-frate. Aceasta ne-ar da posibilitatea să ne încredințăm încă o dată de unitatea în diversitate a spiritualității mult frământatei și fascinantei lumi romanice, de la care „și noi ne tragem”.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE văzută de ION CUCU

1). Colaboratoarea noastră Mariana Ploae Hanganu urmărește cu încântare migrația cuvintelor.

2). Lucreția Bârlădeanu, de la Chișinău, a apărut, plină de speranțe, pe malurile Dâmboviței.

3). Imagine cu doamne frumoase, delicate și deștepte. Le supraveghează, la o lansare de carte, dintr-un colț, crainicul sportiv Ionel Stoica.

4). Dumitru Țepeneag se pune bine cu criticii: deocamdată, cu Sorin Alexandrescu.

5). În vreme ce Aurel Covaci e gata să țină un discurs, Radu Cosașu și Nicolae Ciobanu sunt interesați de altceva.

